

Lastekaitse Liit

Estonian Union for Child Welfare

KOKKUVÕTE LAPSEVANEMATE KÜSITLUSEST
SINU LAPSE KOOLIKOTT

MTÜ Lastekaitse Liit (2017)

Küsimustiku koostamist koordineeris Malle Hallimäe.

Küsitluse kokkuvõtte koostas Helika Saar.

Küsitluse läbiviimisesse panustasid Kiira Gornischeff, Helen Karu, Marie Tammsaar, Grete Landson ja Tõnu Poopuu.

Küsimustiku koostamise teemaaruteludes osalesid Haridus- ja Teadusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Terviseameti esindajad ja küsitluse aitas lastevanemateni viia eKool.

SISUKORD

SAATEKS.....	4
Miks tegime?	4
Kes osales?	4
Kuidas tegime?	4
Mida küsisime?.....	4
Kuidas edasi?	4
MILLINE ON LAPSE KOOLIKOTT?	5
KUI PIKA VAHEMAA LIIGUB LAPSE KOOLIKOTIGA ISESEISVALT PÄEVA JOOKSUL?	6
KAS KOOLIKOTI RASKUS VALMISTAB MURET LASTELE JA /VÕI LAPSEVANEMATELE?	7
MIS ON LAPSE KOOLIKOTIS?	9
KUI PALJU KAALUB IGAPÄEVASELT LAPSE KOOLIKOTT?.....	12
KAS VANEMAD ON KAASATUD ARUTELUDESSE, MILLISEID ÕPPETÖÖKS VAJALIKKE VAHENDID PEAB LAPSE ENDAGA KOOLIS KAASAS KANDMA?.....	14
MILLISEID LAHENDUSI ON PAKKUNUD KOOL ÕPPETÖÖKS KAASAS KANTAVATE VAHENDITE KOGUKAALU VÄHENDAMISEKS?	15
Topeltõpikud.....	18
Töölehtede kasutamine.....	19
Õpikud koolis	19
Isiklik kapp	20
E-õpe	20
Vanematepoolne teavitustöö	21
Muudatused õppekorralduses.....	21
Õpikute ja töövihikute kaalu vähendamine.....	23
LÜHIKOKKUVÕTE.....	25
Milline on lapse koolikott?	25
Kui pika vahemaa liigub laps koolikotiga iseseisvalt päeva jooksul?.....	25
Kas koolikoti raskus valmistab muret lastele ja/või lapsevanematele?	25
Mis on lapse koolikotis?	25
Kui palju kaalub igapäevaselt lapse koolikott?	25
Kas vanemad on kaasatud aruteludesse, milliseid õppetöös vajalikke vahendeid peab lapse endaga koolis kaasas kandma?.....	25
Milliseid lahendusi on pakkunud kool õppetöös kaasas kantavate vahendite kogukaalu vähendamiseks?	25
Millised on lapsevanemate ettepanekud koolikoti raskuse vähendamiseks?	26
LISA Küsimustik.....	27

JOONISTE LOEND

Joonis 1. Lapse koolikott.....	5
Joonis 2. Kuidas liigub laps koos koolikotiga kooli?.....	6
Joonis 3. Kas koolikoti raskus valmistab muret lastele?	8
Joonis 4. Kas koolikoti raskus valmistab muret lapsevanematele?.....	8
Joonis 5. Koolikoti raskuse teemal lastega vestelnud lapsevanemad	9

TABELITE LOEND

Tabel 1. Koolikoti kogukaal vastavalt normile (kooliastmete lõikes)	12
Tabel 2. Koolikoti kogukaal kilodes (klasside lõikes)	13
Tabel 3. Vanemate poolt väljapakutud lahendused koolikoti kogukaalu vähendamiseks (%).....	17

SAATEKS

Miks tegime?

MTÜ Lastekaitse Liit poole on pöördunud aastate jooksul paljud lapsevanemad murega, et lapse koolikott on igapäevaselt väga raske. Avalikkuses on teemat pikalt käsitletud. Terviseamet tõdes sihtuuringus „Kooli päevakava ja õppekorraldus. Ranitsa (koolikoti) raskus” (2010), et rühihäirete teket põhjustavate faktorite hulgas on ülemäära raske koolikott (eriti algklassides). Koolikottide piirnormist suuremat kaalu on muuhulgas kinnitanud Eesti Õpilasesinduste Liidu eestvedamisel aastatel 2014-2016 toimunud algklasside koolikottide kaalumise kampaania tulemused. Lapsevanemad on mures, et õpikud ja töövihikud on suure formaadi ja mahuga, ning koolid on passiivsed lahenduste pakkumisel koolikoti kogukaalu vähendamiseks, sh ei võimalda õppetöö korraldus paljudes Eesti koolides tihti hoida koolikottide raskust lubatud piirides.

Kes osales?

Küsitlus oli suunatud 1.-9. klassi õpilaste vanematele. Küsitluses osales 3418 lapsevanemat üle Eesti (osalejate tsitaadid on tekstis toodud kursiivis). Klasside kaupa osales lapsevanemaid järgnevalt (sulgudes toodud protsent vastajate üldarvust): 1. klass 574 (17%); 2. klass 444 (13%); 3. klass 569 (17%); 4. klass 488 (14%); 5. klass 428 (12%); 6. klass 381 (11%); 7. klass 246 (7%); 8. klass 164 (5%) ja 9. klass 124 (4%). Kõige aktiivsemad olid 1. ja 3. klassi õpilaste vanemad. Tüdrukute vanemad olid veidi aktiivsemad, moodustades vastajatest 54%. Suur tänu kõigile lapsevanematele, kes oma arvamuse edastasid!

Kuidas tegime?

Anonüümset küsimustikku sai täita ajavahemikul 15.03.-15.04.2017 keskkonnas www.connect.ee. Küsimuste koostamist koordineeris Malle Hallimäe, andmete sisulise analüüsi ja kokkuvõtte koostas Helika Saar. Suur tänu Sotsiaalministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Terviseameti esindajatele, kes edastasid oma mõtteid küsimustiku koostamisel, samuti eKoolile küsimustiku levitamise eest.

Mida küsisime?

Käesolevast kokkuvõttest leiab vastused järgmistele küsimustele: milline on lapse koolikott; kui pika vahemaa liigub laps koolikotiga iseseisvalt päeva jooksul; kas koolikoti raskus valmistab muret lastele ja/või lapsevanematele; mis on lapse koolikotis; kui palju kaalub igapäevaselt lapse koolikott; kas vanemad on kaasatud aruteludesse, milliseid õppetöös vajalikke vahendeid peab laps endaga koolis kaasas kandma; milliseid lahendusi on pakkunud kool õppetöös kaasas kantavate vahendite kogukaalu vähendamiseks ja millised on lapsevanemate ettepanekud koolikoti raskuse vähendamiseks.

Kuidas edasi?

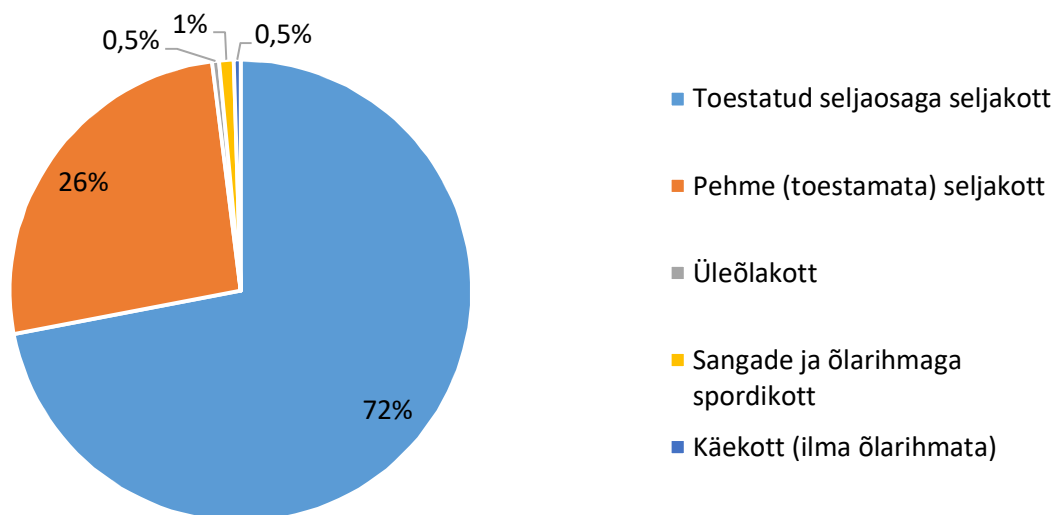
Lapsevanemate aktiivsus küsimustikule vastamisel ja ettepanekute tegemisel näitab, et koolikoti (üle)kaalu teema on nii laste kui ka lapsevanemate jaoks väga oluline. Seega riik, omavalitsused kui kooli pidajad ning koolid (mh õppekorralduslikke muudatusi ellu viies) peavad antud teemale lahenduskeskemalt lähenema. Samuti on oluline roll kooli ja kodu koostööl. Käesolevast küsitlusest tulenevad lapsevanemate ettepanekud esitab MTÜ Lastekaitse Liit nii Haridus- ja Teadusministeeriumile, tervise- ja tööministri poolt kokku kutsud kooliõpilaste tervisekaitse töörühmale, kui ka koolidele.

*Head lugemist ja ettepanekute arvesse võtmist soovides!
MTÜ Lastekaitse Liit*

MILLINE ON LAPSE KOOLIKOTT?

Terviseameti soovitude kohaselt tuleks koolikoti valikul arvesse võtta lapse vanust, koti suurust ja kaalu (soovitavalt alla 1kg), samuti õlarihmade sobivust ja laiust ning valitava koti sobilikkust konkreetsele lapsele vajalike asjade kandmiseks. Oluline on pehme polsterduse olemasolu seljaosal ning ka õlarihmadel. Selleks, et tagada hea neutraalne lülisamba asend, tuleks jälgida, et koormus on kehatüvele (vöö kõrgusel) võimalikult lähedal ja asetseb kehapooltel sümmeetriliselt¹.

Joonis 1. Lapse koolikott

Toetatud seljaosaga seljakotti kasutab **72% õpilastest**, pehme (toestamata) seljakott on 26%-l õpilastest. Toetatud seljakotti kannab koolis 85% 1.-3. klassi õpilastest. Samas nentisid mõned lapsevanemad, et toetatud kotid on rasked ning seetõttu on nad valinud lapsele edaspidiseks toestamata seljakoti.

„Vahetasime toetatud koti pehme vastu, kuna see on kergem ja lapsele mugavam.“

„7 aastat oli toetatud seljakott, nüüd esimest aastat toestamata, näeb kergem ja popim välja. Parim kompromiss, mis andis teha, kuna algne idee oli õlakott nagu teistel tüdrukutel klassis.“

Positiivne on tõdeda, et **käekotte, õlarihmadega spordikotte ja üleõlakotte** (st kotid, mille puhul asetseb koormus asümmeetriliselt) kannavad **vaid 3 % õpilastest**. Sangade ja õlarihmadega kotte kannavad enamasti 1.-3. klassi õpilased, aga ka mõned 7.-9. klassi poisid, käekotte ja üleõlakotte kannavad valdavalt 7.-9. klassi tüdrukud. Samuti ilmnis küsimustikust, et koolikotina kasutavad õpilased muuhulgas: sõjaväe patrullkotti, ranitsat aastast 1984, järelveetavat ratastega ranitsat.

Paljud vanemad rõhutasid, et **koolikotti valides tuleb vanematel pöörata tähelepanu koolikoti kvaliteedile ja funktsionaalsusele, et vältida negatiivseid mõjusid lapse rühile.**

„Paljud vanemad ei jõua võibolla kallimaid kotte osta või kasutatakse vanemate laste koolikotte ja see mõjub väga halvasti lapse rühile. Ka meil juhtus nii, kuna vanema lapse koolikott oli väga heas korras, aga tuli välja et teisele lapsele see ei sobinud, mis see täpne põhjus oli, kas raskem koolikott, või silmaga nähtamatu põhjus, aga lapsel vajus kott õlgadest maha ja ta püüdis sundasendis kotti õlgadel hoida. Hakkas tekkima vale rüht ehk õlad ettepoole ja selg küüru. Õnneks saime õigel ajal jaole ja uus koolikott (rinnapealt ka kinni pandav) päästis olukorra ja

¹ Vilipuu, R., Vahopski, T. (2016) *Raske koolikott kulutab lülisammast*. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.terviseuudised.ee/uudised/2016/09/10/liiga-raske-koolikott-voib-pohjustada-lulisamba-kulumist>.

lapse rühi oleme tagasi paika saanud. Seega koolikott on väga tähtis ja tema kaal peaks olema pigem normist väiksem kui suurem, sest lisanduvad ka huvialaringide varustus.“

Kaks kolmandikku (67%) lapsevanematest on teadlikud sellest, kui palju kaalub nende lapse koolikott tühjana. Kõige teadlikumad oma lapse tühja koolikoti kaalust on 3. ja 6. klassi õpilaste vanemad. Nimetatud klassides on ka kõige suuremal määral õpilastel koolikott raskem kui määruses kehtestatud piirmäär (vt tabel 1 lk 12). Ei ole üllatav, et kõige vähem teadlikumad tühja koolikoti kaalust on 8. ja 9. klassi õpilaste vanemad, küll aga see, et viimaste hulgas on ka 1. ja 2. klassi õpilaste vanemad.

Ainult **8% vanematest ei ole pööranud tähelepanu** sellele, kui palju kaalub nende lapse koolikott tühjana, ka siin eristuvad 6. klassi õpilaste vanemad, kellest ainult 5% ei ole antud küsimusele tähelepanu pööranud.

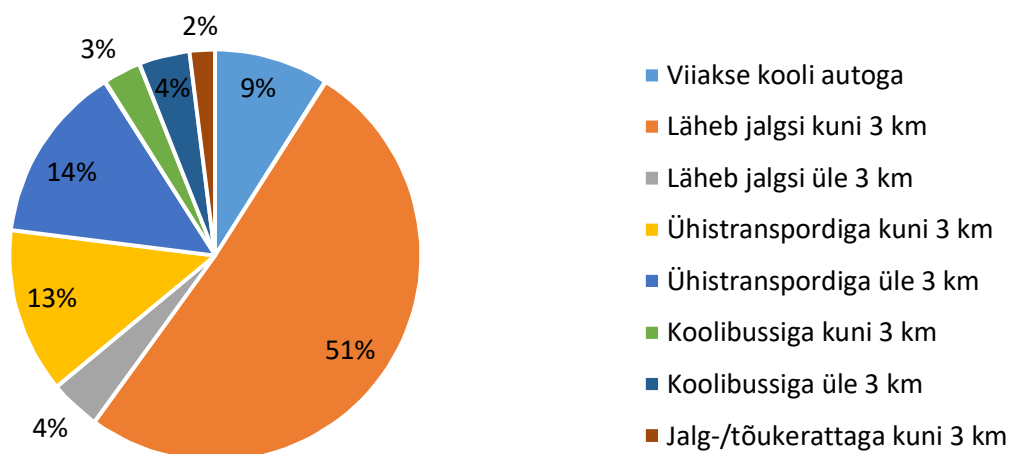
KUI PIKA VAHEMAA LIIGUB LAPS KOOLIKOTIGA ISESEISVALT PÄEVA JOOKSUL?

Statistikaameti andmetel on tänapäeva algkooliõpilase keskmine koolitee 700 meetrit pikem kui ligi sajand tagasi. Kui ligi sajand tagasi käis iga neljas 1.–3. klassi õpilane kuni 1 kilomeetri kaugusele kooli, siis 2015. aastal iga kolmas².

Koolitee pikkust mõjutab muuhulgas asjaolu, et sageli ei käi laps lähimas koolis. Põhjused on erinevad: õppekeel, kooli spetsialiseerumine (muusika/reaalained), prestiiž, kooli asumine teises omavalitsusüksuses, ühistransport. Eesti maakondades on kõige pikem koolitee Hiiumaa algkooliõpilastel, kelle keskmine koolitee on 5km pikkune. Kõige lühem on keskmine koolitee Ida-Viru maakonnas, vaid 2,3km. Kõigis maakondades on keskmine tegelik koolitee vähemalt 1km võrra pikem lühimast võimalikust kooliteest³.

Sotsiaalministri määruse „Tervisekaitsenõuded kooli päevakavale ja õppekorraldusele“⁴ kohaselt ei tohi koolikohustusliku õpilase jalgsikäidav koolitee olla pikem kui 3 km.

Joonis 2. Kuidas liigub laps koos koolikotiga kooli?

Küsitlusest selgus, et **pooltel (51%) õpilastel jääb koolikotiga läbitav jalgsikäidav vahemaa alla 3 kilomeetri.** Samas **üle 3 kilomeetri** peab koolikotiga iseseisvalt päeva jooksul jalgsi liikuma **4%**

² Algkooliõpilase keskmine koolitee on 3,2 kilomeetri pikkune. Statistikaameti. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://statistikaamet.wordpress.com/tag/algklassid/>

³ Ibid.

⁴ RTL 2001, 43, 602. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351102?leiaKehtiv>

Õpilastest. Kõige rohkem kannavad koolikotti pikematel distantssidel 7. (10%) ja 9. (12%) klassi õpilased, kõige vähem algklasside õpilased (2-3%).

Samas juhtisid mitmed lapsevanemad tähelepanu asjaolule, et laps kasutab koolikotti kandes päeva jooksul liikumiseks erinevaid viise.

„Kuna valida andis vaid ühe variandi, aga tegelikkuses on neid rohkem, siis kirjutan siia - jalgsi kuni 3km, kevadel tõukerattaga kuni 3km, talvel viiakse enamasti autoga.“

Mitmed vanemad tõid välja ka kombinatsiooni - kooli autoga, edasi (kas siis koju või trenni) iseseisvalt kas jala või ühistranspordiga.

„Hommiikuti saab 3. klassi tüdruk autoga kooli, peale kooli aga liigub iseseisvalt jalgsi ja ühiskondliku transpordiga. Kodu asub koolist ca 10 km kaugusel.“

„Autoga ja jalgsi. Autoga tihti sellepärast, et kott on raske ja 4. klassi tüdruk ei jõua seda kooli-trenni vedada.“

Haridusseaduse alusel on kohalike omavalitsuste pädevuses korraldada laste õiguste kaitset õigusaktidega sätestatud tingimustel ja korras. Seega kui õpilase jalgsikäimise koolitee on pikem, kui 3 km, peab kohalik omavalitsus korraldama õpilaste kooli- ja kojuveo. **Koolibussi kasutamise võimalus on vaid 7% õpilastest.**

Ühistransporti kasutab 27% õpilastest. Mitmed lapsevanemad rõhutasid, et hoolimata asjaolust, et laps käib vähem kui 3km, sõidab ta päeva jooksul pikad distantssid ühistranspordiga (sh huviringi minek pärast kooli). Juhul kui laps ühistranspordis istuda ei saa, on ta sunnitud oma ülekaalulise kotiga pika aja staatiliselt seisma, mis samuti ei mõju lülisambale positiivselt⁵.

„Väikese lapse jaoks on koolikotid ilmselgelt ülejätkäivalt rasked. Tihti on vaja bussis seista kuni 40 min selle kotiga minnes ja tülles. Täiskasvanud inimesed käsutavad lapsed bussis püsti, et neile istumist antaks ja siis on väga kurb vaadata, kuidas väike kõhetu laps kotikoorma all seisab pool tundi.“

KAS KOOLIKOTI RASKUS VALMISTAB MURET LASTELE JA/VÕI LAPSEVANEMATELE?

Koolikoti kogukaal on valmistanud muret 84%-le õpilastest, kusjuures pidevalt muretseb selle pärast 36% lastest. Küsitlusest selgus, et lapsed kurdavad selja-, kaela- ja peavalusid, lastel on õlavöötme pinged, käivad küürus, mõnel lapsel käib õhtul pea ringi. Terviseamet tõdes sihtuuringus „Kooli päevakava ja õppekorraldus. Ranitsa (koolikoti) raskus“ (2010), et rühihäirete teket põhjustavate faktorite hulgas on ülemäära raske koolikott (eriti algklassides)⁶.

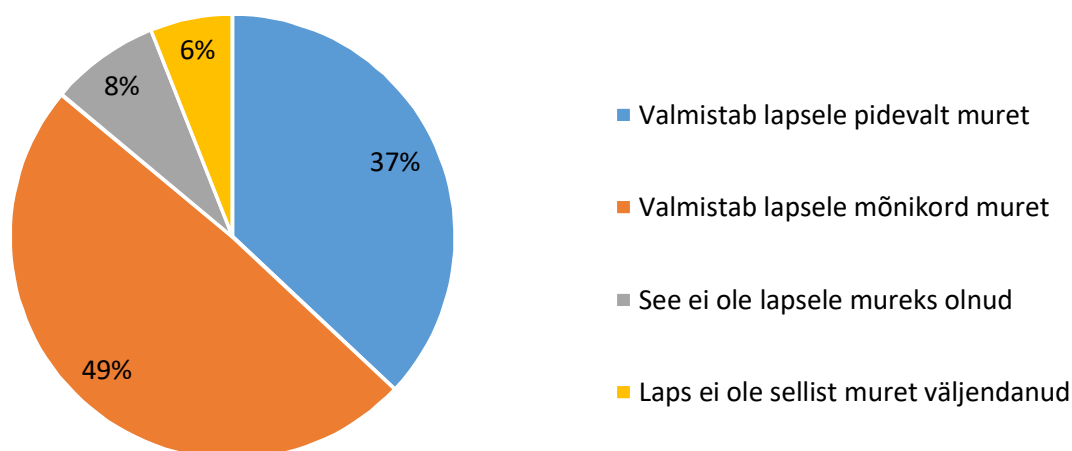
„Laps on korduvalt kurtnud seljavalu koti raskuse tõttu.“

„Pidevad pea ja seljavalud, pearinglused.“

⁵ Australian Journal of Physiotherapy on avaldanud 2008. aastal uuringu, milles osales 1202 last. Nimelt leiti, et lisaks koti raskusele ja selle kandmise ajale, mängib seljavalu tekkes rolli ka laste koolitee. Uuring väidab, et bussiga kooli sõitvatel lastel esineb rohkem selja- ja kaelavalusid, kui kooli ise kõndivatel või jalgrattaga sõitvatel õpilastel.

⁶ Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/3704/1/Terviseamet2010.pdf>

Joonis 3. Kas koolikoti raskus valmistab muret lastele?

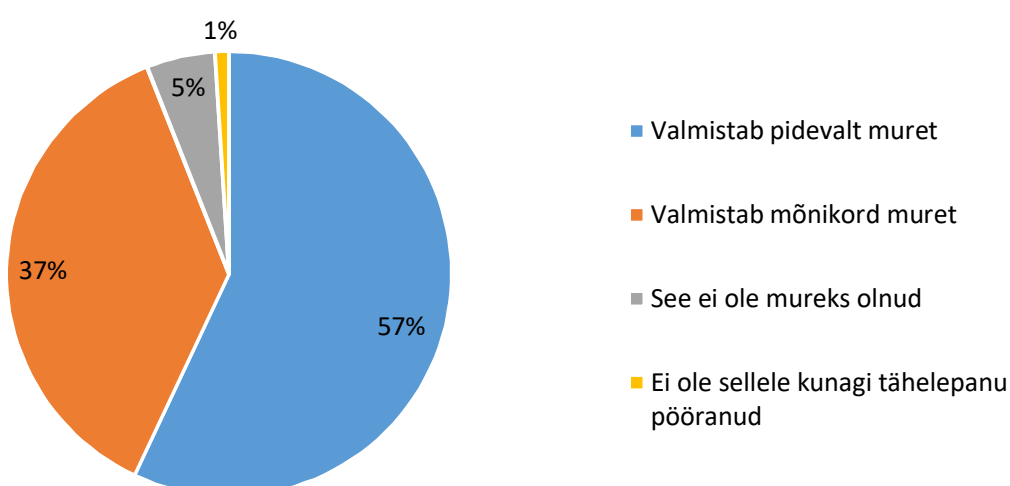
Koolikoti raskuse pärast muretsevad vähem või muret ei ole väljendanud ennekõike poisid, tüdrukutega võrreldes on vahe kahekordne. Samas kui laps ei ole muret väljendanud (6%), ei tähenda see veel, et antud küsimus ei valmista talle muret. Mitmed vanemad märkisid, et nende laps on olukorraga leppinud või ei ole kurtja tüüp.

„Ta on leplik ja ütleb, et ei saa ju midagi parata, asjad on vaja kooli kaasa võtta.“

„On raske lapse jaoks, aga ta ei kurda igapäevaselt.“

Lapse koolikoti kogukaal on muret valmistanud 94%-le lapsevanematest, sealhulgas valmistab see pidevalt muret 57%-le vanematest. Ainult 1% lapsevanematest kinnitas, et nad ei ole lapse koolikoti raskusele kunagi tähelepanu pööranud.

Joonis 4. Kas koolikoti raskus valmistab muret lapsevanematele?

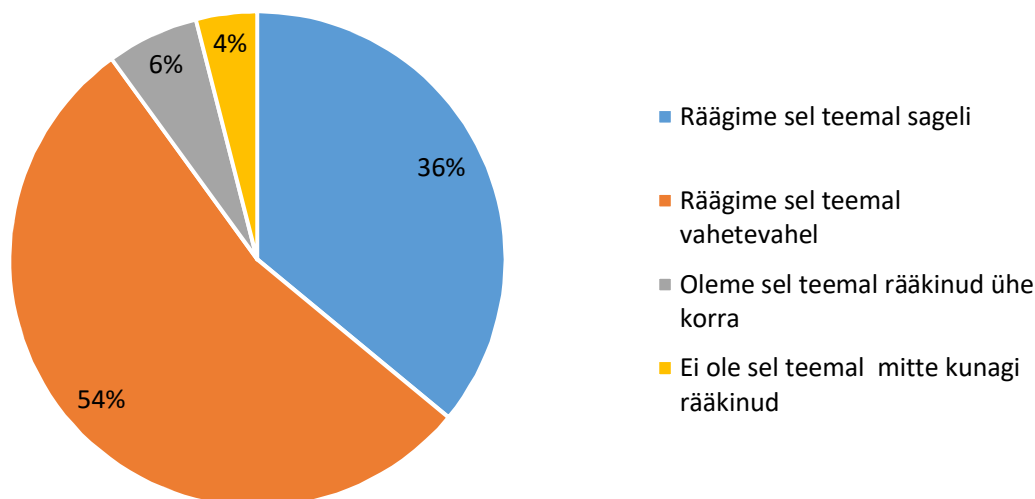
Problemaatilised on päevad, mil tunniplaanis on kehalise kasvatus tunde. Tihti on kõrgendatud tähelepanu põhjuseks ka lapse halvenenud tervis.

„Mulle valmistab see suurt muret, kuna minu laps põeb lihashaigust ja on tänu sellele väga suure ülekoormuse all.“

„Lapse kael ja selg on väga sageli kanged ning vajavad massaaži pärast koolikoti kandmist, esineb peavalusid. Väga õõvastav on vaatepilt, kus algklasside lapsed rahvast täis bussis oma üliiraskete koolikottidega seistes hädas on. Kui vaadata meie noorte koore laulmas, siis näeb, kuidas lapsed seisavad ka ilma koolikotita samas, ölad ettepoole hoidvas asendis - selja- ning rühiprobleemid hakkavad juba varakult pihta.“

Kuna koolikoti kaal valmistab muret enamikule lastele ja lapsevanematele, siis ei ole üllatav, et **koolikoti kaalust ei ole oma lapsega rääkinud vaid 4% lapsevanematest.**

Joonis 5. Koolikoti raskuse teemal lastega vestelnud lapsevanemad

Koolikoti raskusest on lapsega vestelnud 96% lapsevanematest, kusjuures 36% küsitluses osalenud vanematest räägib lapsega sageli koolikoti raskusest.

„Iga hommik, kui aitan 4. klassi lapsele kotti selga.“

„Räägime sageli, eriti kui kehalise kasvatus tundeid talvel õues, siis on 3. klassi lapsel peale koolikoti kaasas täis suusavarustus ja veel üks kott suusariietega.“

Küsitlusest selgus, et vanemad on võtnud kasutusele erinevaid abinõusid, et leevendada lapse olukorda koolikoti kandmisel: eriti algklasside vanemad kontrollivad lapse koolikotti või juhivad lapse tähelepanu, et kott ei oleks üleliigseid asju, mõned algklasside õpilaste vanemad kannavad kotti ise, teised viivad lapse kooli autoga, mõned vanemad on soetanud topeltõpikud.

„See teeb muret iga päev, eriti hull oli asi viimasel nädalal, kui peale mandlioperatsiooni tohtis laps kanda vaid 2 kg, kuid kott oli 6,5 kg. Seega viisin ja tõin last ise kooli/koolist koju, st kandsin kotti.“

„Viimasel õppeaastal eriti ei räägi, kuna soetasime koju õpikud, teised on koolis.“

MIS ON LAPSE KOOLIKOTIS?

Oma lapse **koolikoti sisust on igapäevaselt teadlikud 67% lapsevanematest**, mõnikord vaatab kotti 30% vanematest. Oma lapse koolikoti sisust ei tea enamasti 7.-9. klassi õpilaste vanemad, kasutades ühe 8. klassi poisi vanema sõnu - lapse vanus on selline, et ta oskab ise panna koolikotti kokku. Mitmed vanemad rõhutasid, et usaldavad oma last ning seetõttu koolikoti sisu ei kontrolli või siis ei tee seda iseseisvalt.

„8. klassi lapse koolikoti igapäevane kontrollimine oleks maniakaalsuse vorm. Ta on ise motiveeritud seda kergena hoidma ja ei kanna kaasas ebavajalikku.“

„Ma ei vaata, aga olen palunud üle vaadata.“

„Palun tal enne uue nädala algust koolikott üle vaadata ja mittevajalikud asjad välja võtta.“

Lapsevanemad kinnitasid, et **igapäevaselt moodustab 85%-l õpilastest kaasaskantavatest asjadest valdava osa päeva jooksul koolis õppetöök vajalikud vahendid** (õpikud, vihikud, kunsti-, tööõpetuse-, kehalise kasvatus tunni jne vahendid). Lisaks arvas 14% lapsevanematest, et see on enamasti nii.

Küsitlusest ilmnas, et **lapsevanemad soovivad kaasaskantavate asjade osas õpetajate poolt suuremat teavitust** (vt ka tabel 3 lk 17), ennekõike algklasside õpilaste puhul. Näiteks mitmed vanemad tõid probleemina välja, et olukorras, kus koolikottide kaal niigi ületab enamasti lubatud piirnormi, peavad lapsed kehalise kasvatus tundideks kaasa võtma topeltriided, varustuse. Samas saaks taolist lisakoormust ära hoida eelneva teavituse korral.

„Sporditarvete osas vajab äramärkida talvist, suusatamise perioodi. Kui ei tea, ei laps ega lapsevanem. Kas õpetaja otsustab minna nüüd suusatama, teha tund saalis või üldse minna lastega niisama õue. Selline on olnud see talv, kus pidime topeltriideid-varustust kaasa võtma, lisaks suusavarustusele. Sama olukord, ainult suuski ei ole, kehtib kevadeti ja sügiseti, kui on vaja omada koguaeg kahed riided-jalanõud, kas tunnid sees või õues.“

„2 korda nädalas on sisesporditarbed kaasas. Kaal koos jalatsitega ca 1,2kg -samad asjad on kaasa ka päevadel mil on kehaline kasvatus. Kui kehalise kasvatus tunded hakkavad toimuma õues, siis on sporditarvete kaal ca kolmekordne - ehk umbes kolm kilo - raskemad jalatsid, õhuke jope/vest, pikad dressipüksid ja pusa, vahetussokid, t-särk, buff(müts)- millele lisanduvad ka sisespordirõivad, sest ilma on raske ette ennustada ja lapsed peavad olema valmis erinevateks variantideks.“

Samas lisaks õppetööle on õpilased tihti hõivatud ka erinevate huvitegevustega, mistõttu on paljudel õpilastel vaja kanda kaasas lisaks õppetöök vajalikele vahenditele ka huvitegevuseks vajalikke esemeid. Küsitlusest selgus, et **sporditarbeid kannab koolis kaasas 65% õpilastest**⁷, kusjuures enamasti 22%, mõnikord 43% õpilastest. Sõltuvalt spordialast erinevad ka õpilaste poolt koolis kaasaskantavad vahendid, seega ka lisanduv kaal õppevahenditel. Õpilastel on koolis kaasas näiteks tennise/sulgpalli/lauatennise reket, ujumistarbed, korv- või jalgpall, uisud, suusad, võimlemisvahendid (kurikad, pall, hüpits), discgolfi ketas, saalihoki varustus, joogamatt, poksimisvarustus, ratsatreenni varustus, vibuspordi varustus jne.

Enamasti eeldab treeningutest osavõtt treeningriideid (sh rahvariided) ja -jalatseid, aga ka isiklike hügieenitarvete olemasolu. Seega lisandub enamikul kordadel õpilasel koolikotile täiendav kott treeninguks vajalike vahendite ja varustusega.

„Trenniriided 5.klassi tüdrukul tantsutrenniks kaks korda nädalas, kehalise kasvatus riided kahel päeval nädalas. Üks päev kattub, st on kaks kotti korraga lisaks koolikotile.“

„Kaks korda nädalas eraldi seljakott trenniriidetega 6.klassi poisil. Üks kord nädalas 2 eraldi seljakotti + saksofonkohver.“

Mõnel päeval nädalast kannab 12% õpilastest kaasas muusikariistu, kusjuures 1% kannab neid kaasas iga päev. Ka muusikariistade puhul kaasaskantavate vahendite diapason on väga lai (nt tšello, saksofon, elektrikitarr, oboe, tromboon, viiul, klarnet, kannel, 1. klassi õpilasel täiskasvanute metsasarv, plokkflööt, trummipulgad, jne). Juhul kui laps muusikariistu kaasas kannab, eeldab see tihti täiendavalt pillikohvrit, mis omakorda kaalu suurendab. Muusikakoolis käivatel lastel lisanduvad veel paar muusikakooli vihikut

⁷ Samas võib antud tulemuse puhul olla oma osa ka kooli kehalise kasvatus tunnil.

ja muusikakooli päevik. Vajadusel noodimapp või koorilaulu laulik.

„Muusikakoolis käib tšello (7 kg), sest mul puudub raha isikliku pilli ostmiseks.“

Kunstitarbeid kannab koolis mõnel päeval nädalas kaasas 26% õpilastest. Näiteks toodi, et õpilasel on koolis kaasas joonistusplokk, täiendavad värvid/pliiatsid/vildikad, aga ka saviringitarbed, käsitööringi tarbed, jne.

Ei ole harvad juhud, kus õpilane on hõivatud erinevate huvitegevustega (nt muusikakool + treeningud), see aga eeldab veelgi suuremat hulka kaasaskantavaid vahendeid.

„Kaks korda nädalas kannab 6. klassi poiss kaasas trompetit ja ujumistrenniks vajalikku varustust. Üks näide käesoleva aasta talvest- kodust väljudes oli lapsel koolikott kaaluga 7,5kg (kus sees ainult selleks päevaks vajalikud õppevahendid), kehalise kasvatuse õueriiteta kott, suusad kehalise kasvatuse tunniks, trompet muusikakooli pillitunniks ja kuna sellel päeval oli ka tööõpetuse kodunduse tund, siis lisaks tuli võtta kaasa ka kott vajalike toiduainetega.“

Küsitlusest ilmnis, et **paljud lapsed käivad võimalusel pärast kooli kodust läbi ja võtavad siis huvitegevuseks vajalikud asjad kaasa, kuna koolikott on juba igapäevaselt kasutatavatest õppevahenditest liialt raske.** Mõned lapsevanemad, kellel võimalik, aitavad lapsel huvitegevuseks vajalikke vahendeid transportida.

„Laps pilli koolis kaasas ei kanna, sest organiseerime pereelu nii, et viime need enne muusikakooli talle kohale, teisiti ei saa, sest pilli pole koolis kuskil hoida ja võib katki minna ning kui need ka veel kaasas, siis laps puhta küürus.“

Küsitlusest selgus ka, et osad **õpilased võtavad kooli kaasa raamatuid.** Enamasti on tegu kohustusliku kirjandusega või lisakursuste/keeltekeooliga seotud õpikute/raamatutega. Samas mõned lapsevanemad tõid välja, et lapsed võtavad raamatud kooli kaasa ka näiteks vahetundides/pikapäevarühmas lugemiseks või aja sisustamiseks enne trenni/muusikakooli. Ekstreemse näitena võib tuua ühe 3. klassi poisi, kelle vanem valgustas, mis tema lapsel lisaks õpikutele on täiendavalt koolikotis: *„Ühel päeval nädalas rahvatantsu kingad, ühel päeval nädalas maadlustrenni saapad, riided. Iga päev on lapsel kaasas 1-2 300 lk paksust raamatut, mis ei ole kooliga seotud. Laps loeb väga palju ja on suuteline päeva jooksul tundide vahel ja busse oodates väga kiirelt ja palju lugema.“*

Lapsevanematest **88% kinnitas, et nende laps ei kanna koolis kaasas mänguasju.** Samas on mõnedel õpilastel **vabaajategevusteks kaasas väga erinevaid vahendeid:** nt mängukaardid (sh jalgpallikaardid või vastavad albumid), tõukerattad, rulad, ristsõnad, märkmikud, fotoaparaadid, rulluisud, kiivrid, ruubiku kuubikud, kõrvaklapid, kõlarid, pallid, akupangad, teadusajakirjad, või siis kosmeetika. Paaril korral mainisid lapsevanemad ka tahvelarvuteid (sh õppetöök).

Küsitlusest selgus, et algklassides võtavad õpilased siiski vahel ka mänguasju kooli kaasa - **vähemalt osal nädalapäevadest kannab koolis mänguasju kaasas ligi 10% õpilastest.** Näiteks vahel on mõnel algklassi õpilasel kaasas kas: lego või legomehike, väike pehme loom, lauamäng, mudelauto, väike loomake, robot, kaisuloom, nuputamismäng, UNO mäng, kummikeks, jne. Samas on kaasaskantavate mänguasjade puhul reeglina tegu asjadega, mis kaaluvad koolikotti üldkaalu arvestades väga vähe (*„imeväikesed kuni 100g mänguasjad, nt. Lego mehike või väike pörkepall“*), kuid aitavad lapsel sisustada aega näiteks pikapäevarühmas või on lapse soovil kaasas nn turvatunde tekitamiseks (1. klassis).

„Igapäevaselt on 1. klassi tüdrukul kaasas mänguasjad - mis muudavad koolikoti raskemaks kui vajalik oleks. Teinekord võetakse kaasa enda ja sõprade tarbeks joonistusplokk koos vildikate ja pliiatsitega, et vahetunnis joonistada saaks (topelt joonistusvahendite kaasas kandmine ei ole otstarbekas, aga see on lapse soov).“

„Tema jaoks vajalikud asjad, vanemate jaoks on see prügi.“

Lisaks huvi- ja vaba-ajategevuste vahenditele on **mõnel lapsel koolis kaasas ka veepudel.** Üks 4. klassi

poisi vanem põhjendas veepudeli kaasaskandmist asjaoluga, et koolis ei ole joogivesi eriti kättesaadav, mitu vanemat kurtsid kooli vee kvaliteedi üle. Mõnel õpilasel on kaasas **väike vahepala**, kuna päevad on reeglina pikad ja söögivahetund varajasel ajal⁸, või siis täiendav amps on vajalik lapse tervislikust seisundist tulenevalt.

Loomulikult on mõnes koolikotis ka aeg-ajalt väga huvitavaid leide.

„Kord avastasin paarikilose rattaluku-kefi koolikotist (talvel paksu lumega, kui tõuksiga sõita ei saanud).“

„Vahetevahel kui 3. klassi poiss tahab mõnd asja vahetada või näidata klassikaaslastele, siis on küll kaasas midagi. Näiteks viis ta hiljuti kooli 11 kaktuse taime, mis kõik olid eraldi pisikestesse pottidesse istutatud. Üldiselt ei pea nad kooli mingeid asju tassima.“

KUI PALJU KAALUB IGAPÄEVASELT LAPSE KOOLIKOTT?

Sotsiaalministri 2001. aastal kehtestatud määruse nr 36 „Tervisekaitsenõuded kooli päevakavale ja õppekorraldusele“ eesmärk on õpilase vaimse ja füüsilise tervise säilitamine ning õppe- ja kasvatustegevusest tulenevate ebasoodsate mõjude vähendamine. Antud määruses on kindlaks määratud ka koolikoti lubatud raskus (koos sisuga): 1.-3. klassi õpilastel kuni 3,0 kg, 4.-6. klassi õpilastel kuni 3,5 kg, 7.-9. klassi õpilastel kuni 4,5 kg.

Käesolev küsitlus näitas, et **85%-l õpilastest on koolikoti kogukaal üle määruses kehtestatud piirmäära**. Kusjuures 1.-3. klassi õpilastest on 89%-l ja 4.-6. klassi õpilastel lausa 92%-l koolikott lubatust raskem.

Tabel 1. Koolikoti kogukaal vastavalt normile (kooliastmete lõikes)

Klass	Üle normi	Normi piires	Ei oska öelda
1.-3. klass	89%	9%	2%
4.-6. klass	92%	7%	1%
7.-9. klass	58%	40%	2%
Kokku 3418	85%	14%	1%

Taaskord kerkivad esile 3. ja 6. klass, kus koolikott on üle normi rohkem kui 95%-l õpilastest (vt tabel 2 lk 13). Paraku näitas küsitlus, et **probleem seoses koolikoti kaalule kehtestatud piirmäära ületamisega on eriti tugev 1.-6. klassi õpilastel**. Tervise Arengu Instituudi hinnangul on üle 4,5 kg kaaluv koolikott tõsine raskus lapse kasvavale seljale⁹. Paljud vanemad olid mures oma lapse tervise pärast, sh viitasid mitmed vanemad lapse tervisliku seisundi halvenemisele.

„Raske koolikott raskendab skolioosist paranemist“.

„Õlavöötme pingevalud on minu pere kolmel lapsel pidevalt probleemiks.“

*„Koolikoti tarimine võtab varsti lapsel koolirõõmu ära, tihti kurdab, et jalad ja selg valutavad.“
(2. klassi poisi vanem, kelle lapse koolikott kaalub igapäevaselt 4-4,5 kg).“*

Täiskasvanute puhul peetakse normaalseks regulaarselt kantavat raskust 10% kehakaalust¹⁰. Samas selgus küsitlusest, et 38%-l 1.-3. klassi õpilastest kaalub koolikott üle 4 kg, kusjuures 3. klassis on vastav

⁸ Mitmed lapsevanemad juhtisid tähelepanu, et söögivahetunnid on pikas koolipäevas ebamõistlikult varasel ajal.

⁹ Lapse rühi kujundamine. (2009), Tervise Arengu Instituut. Koostajad L. Varava, K. Hermlin. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.tartu.ee/sites/default/files/uploads/Sotsiaalabi-ja-tervishoid/Lapse_ryhi_kujundamine_est_2009.pdf

¹⁰ Ibid.

näitaja lausa 55%.

Kuuenda klassi õpilastest 96%-l kaalub koolikott 4 kg ja rohkem. Samas ajavahemik 10.–14. eluaastat on tundlik periood lapse rühihäirete tekkeks, kuna toimub kasvutõuge ja lülisamba areng vajab erilist tähelepanu. Nooremas kooliastmes, kui lapse lülisammas on veel painduv, on väga tähtis vältida väärkehahoiu kujunemist ja lülisamba kõverdumise fikseerumist. Seepärast on väga oluline, et koolikoti kaal ei ületaks igapäevaselt lubatud kaalu¹¹.

Seega siin jagub mõtlemisainet, sest laste tervise nimel on vaja leida koostöös lahendused.

Tabel 2. Koolikoti kogukaal kilodes (klasside lõikes)

Klass/ osalejaid	Üle normi	Alla 3 kg	3-3,5 kg	3,5-4 kg	4-4,5 kg	4,5-... kg	Ei oska öelda
1. klass/ 574	83%	15%	29%	30%	19%	4%	2%
2. klass/ 444	89%	9%	22%	35%	25%	7%	2%
3. klass/ 569	95%	3%	12%	28%	33%	22%	2%
1.-3. klass kokku 1587	89%	9%	21%	30%	26%	12%	2%
4. klass/ 488	89%	2%	8%	17%	43%	29%	1%
5. klass/ 428	92%	1%	5%	15%	41%	36%	2%
6. klass/ 381	96%	0,5%	3%	9%	34%	52%	0,5%
4.-6. klass kokku 1297	92%	1%	6%	14%	40%	38%	1%
7. klass/ 246	57%	1%	2%	9%	29%	57%	2%
8. klass/ 164	56%	0%	2%	13%	27%	56%	2%
9. klass/ 124	62%	2%	2%	6%	26%	62%	2%
7.- 9. klass Kokku 534	58%	1%	2%	9%	28%	58%	2%
KOKKU 3418	85%	5%	12%	21%	32%	29%	1%

Tihti on väidetud, et kui õpilased ei kannaks koolikotis peale õppematerjalide muid vahendeid (sh ebavajalikke esemeid), siis ei oleks põhjust rääkida koolkottidele kehtestatud normkaalu ületamisest. Kuigi küsitlus näitas, et see ei ole üldiselt probleemiks (vt lk 12), siis mõned lapsevanemad juhtisid antud nüansile oma tagasisides tähelepanu.

„Teema tõstatanutel palun jälgida, et nende laps ei kannaks koolikotis kaasas mänguasju, jalgpallikaartide kaustu, ponide/haldjate kleepsuraamatuid, kommipakke, magustatud jooke, nutiseadmeid, jne. Samuti kui lapsel on koolipäeva järgselt huvi- ja/või spordiringid, siis nende asjade kaasas kandmine kooli kaasa võiks "raske koolikoti" teemast välja jääda!“

Loomulikult on oluline, et koolikotis oleks lapsel kaasas vaid konkreetseks päevaks vajaminevad asjad ning huvitegevuseks vajalikud vahendid ei koormaks õpilast liigselt. Samas käesolev küsitlus näitas, et

¹¹ Sihtuuringu „Kooli päevakava ja õppekorraldus. Ranitsa (koolikoti) raskus“ kokkuvõte (2010), Terviseamet

päeva jooksul kaasas kantavad huvi- ja vabaajategevuseks vajalikud vahendid ei moodusta koolikoti kogukaalust ülemäära suurt osa.

Vanemate hinnangul on **vähem kui 15%-l õpilastest (sh 1.-3. klassi õpilastel alla 10%) igapäevaselt kaasas huvi- ja vabaajategevuse vahendeid üle 1,5 kilogrammi.** Kusjuures ligikaudu 60% õpilastest kannab keskmiselt kaasas vähem kui 1 kg huvi- või vabaajategevuseks vajalikke vahendeid.

„See ei olegi enam mõeldav, huvitegevuseks ei saa mitte midagi enam kaasa vedada, laps sureks ju selle koormuse kätte, kui talle veel kitarr vms kaasa anda!“ (5.klassi tüdruku ema, kelle lapse koolikott kaalub ilma jalanõude ja huvitegevuseks vajalikuta keskmiselt 6 kg).“

Alljärgnevalt mõned näited:

1. klassi tüdruku koolikott (5-8 kg) sisaldab alla 1 kg huvi- või vabaajategevuse vahendeid, seega koolikott koos õppevahenditega kaalub sõltuvalt päevast 4-7kg.
2. klassi tüdruku koolikott (7,2kg) sisaldab vaid 400g huvi- või vabaajategevuse vahendeid.
3. klassi poisi koolikott (6,5 kg) sisaldab vaid 300g huvi- või vabaajategevuse vahendeid.
4. klassi poisi koolikott (keskmiselt 7kg) sisaldab 1-1,5 kg huvi- või vabaajategevuse vahendeid.
4. klassi tüdruku koolikott kaalub 8-10 kg, sisaldades 1-1,5kg huvi- või vabaajategevuse vahendeid, seega koolikott koos õppevahenditega kaalub igapäevaselt ca 6,5-9g.
7. klassi poisi koolikott (9,4 kg) sisaldab alla 1 kg huvi- või vabaajategevuse vahendeid.
9. klassi tüdrukul kaalub kott keskmiselt 12,5kg, millest 1,5-2kg on vabaajategevuse vahendid, seega koolikott koos õppevahenditega kaalub igapäevaselt ca 10kg.

KAS VANEMAD ON KAASATUD ARUTELUDESSE, MILLISEID ÕPPETÖÖKS VAJALIKKE VAHENDEID PEAB LAPS ENDAGA KOOLIS KAASAS KANDMA?

Küsitlusest selgus, et **koolid ei ole aktiivsed lapsevanemaid kaasama aruteludesse, mis puudutavad õppetöökäsi vajalike vahendite kaasas kandmist.** Lausa **43% vastanutest kinnitas, et koolis ei ole antud teemat lapsevanemaid kaasates arutatud.** Tegelikult on antud protsent ilmselt veelgi suurem, kuna tervelt 10% vanematest ei oska sellele küsimusele vastata, mis omakorda näitab, et taolistes aruteludes nad tõenäoliselt osalenud ei ole.

Mitmed lapsevanemad juhtisid tähelepanu asjaolule, et **kool pigem teavitab neid otsustest** (infoleht, e-kool, kooli koduleht, kooliminekul teabeleht, õpetaja teavitab vahetult) kui tõstatab selliseid arutelusid või kaasab neid temaatilistesse aruteludesse.

Siiski arutatakse kohustuslike kaasaskantavate õppevahendite küsimust ka koolides laiemalt. Võttes arvesse, et 85% 1.-9. klassi õpilastest kaalub koolikott üle määruses kehtestatud piirmäära (vt tabel 2 lk 13), tuleb nentida, et arutelusid on koolides vähe. Kaasaskantavate vahendite temaatikat on arutatud **30% klassi lapsevanemate koosolekutel ja 10% kooli lapsevanemate koosolekutel.** Ainult 4% vastanutest on olnud kaasatud küsimuse aruteludesse kooli hoolekogus. Samas üks lapsevanem kinnitas, et antud teemat on arutatud ühel korral isegi valla volikogus. Siiski juhtisid mitmed lapsevanemad tähelepanu ka sellele, et koosolek ei pruugi alati tähendada arutelu.

„Arutelu eeldab, et lapsevanem saab sõna sekka öelda ja arvamust avaldada. Lapsevanemate koosolekul teada antud info, millised (kunstitöö) õppevahendeid peab laps kooli tooma, ei ole arutelu, see on info edastamine.“

Mitmed aktiivsed lapsevanemad on antud küsimuse **ise koolis tõstatanud** (e-koolis, klassilistis,

lapsevanemate koosolekul, pöördumisega klassijuhataja, juhtkonna või hoolekogu poole). Mõned üksikud vastajad mainisid, et on antud teemat arutanud täiendavalt klassijuhataja (sh arenguvestlusel) või direktoriga. On häid näiteid, kuidas koolid on lapsevanemate ettepanekuid arvesse võtnud. Paraku selgus, et lapsevanemate **ettepanekuid enamikel kordadel kooli poolt ei aktsepteerita**, viidates ennekõike kooli piiratud võimalustele.

„Algatasin ise selle teema koolis lapsevanemate koosolekul ja pärast sai laps koolis õpetajatelt mõnitada.“

„Lapsevanemad on teema tõstatanud korduvalt ja pakkunud oma abi klassi kappidesse koristamisel, et saaks õpikuid kooli jätta. Kahjuks tulemuseta.“

„Direktori ainus kommentaar sellele murele on olnud, et puudub raha.“

MILLISEID LAHENDUSI ON PAKKUNUD KOOL ÕPPETÖÖKS KAASAS KANTAVATE VAHENDITE KOGUKAALU VÄHENDAMISEKS?

Positiivne on tõdeda, et osad koolid pakuvad erinevaid võimalusi õppetöös kaasas kantavate vajalike vahendite kogukaalu vähendamiseks. Hea praktika näitena saab tuua kooli, kus 2. klassi õpilasel on isikliku kapi kasutamise võimalus koolis, e-õppematerjalide ja töölehtede kasutus, kunstitarbeid on võimalik hoiustada koolis karbis riivil, kehalise kasvatuse riided jäetakse nädala sees garderoobi.

Terviseamet oma sihtuuringus „Kooli päevakava ja õppekorraldus. Ranitsa (koolikoti) raskus“ (2010) tegi kooli pidajatele ja koolidele järgmised soovitusel: Suuremat tähelepanu tuleb pöörata sotsiaalministri 27.03.2001. a määruse nr 36 „Tervisekaitsenõuded kooli päevakavale ja õppekorraldusele“ täitmisele; igal õpilasel peaks olema kaks komplekti õpikuid, üks neist peaks olema koolis; kuna koduste ülesannete täitmine on koolis toimuva õppetöö jätkamine tuleks õpetajatel jagada koduste ülesannete maht nädalapäevadele võrdselt.

Samas lapsevanematest tervelt **44%** kinnitas, et **koolid ei ole pakkunud võimalusi õppetöös kaasas kantavate vajalike vahendite kogukaalu vähendamiseks.**

„Ka klassijuhataja ei paku võimalusi - ütleb, et jääb nii, et iga päev veetakse vajalik kodust kaasa ja tagasi. Vähe sellest, hiljuti tegi kool otsuse, et lapsed ei saa enam uiske garderoobi jätta, vaid peavad need iga kord, kui on uisutamistund, kodust kooli tooma ja klassi tarima (3. korrusele), pärast samamoodi koju tagasi.“

Küsitluse kohaselt on **isiklik kapp koolis 24%-l** õpilastest. Samas juhtisid mitmed lapsevanemad tähelepanu asjaolule, et isiklik kapp koolis ei vähenda tihti koolikoti kogukaalu, kuna õpikuid on igas aines üks ja laps peab õpikuid kasutama nii koolis kui kodus õppimiseks. Kappidega seoses toodi välja ka teisi probleeme: kapid on tihti tasulised, mistõttu ei ole võimalik neid kõigil rentida; kappe on liiga vähe, mistõttu neid ei jätku nt hilisematele registreerunutele; kappides ei ole riuleid õpikute jaoks; lukustamata kappidest aeg-ajalt asjad kaovad; algklassides tihti kapi kasutamise võimalus puudub.

Koolid pakuvad õppetöös kaasas kantavate vajalike vahendite kogukaalu vähendamiseks aeg-ajalt ka riulite kasutamise võimalust, **isiklik riul on 17%-l** õpilastest. Vahel on õpilastel ka (koolilaua)sahtlites võimalus oma õppevahendeid hoiustada või on võimalus jätta õpikuid aineklassidesse või koduklassi ühisriiulitele (viimased võimalused siiski väga harvad).

Samas juhtisid mitmed algklasside õpilaste vanemad tähelepanu asjaolule, et kui kool ka pakub õppevahendite hoiustamise võimalust, aga topeltõpikud puuduvad, siis õpilased märkuse hirmus ei julge õppevahendeid kooli jätta, kuna neid võib kodus õppimisel vaja minna. Ainult üks lapsevanem mainis, et algklassis käiv õpilane võib õppevahendid kooli jätta, kuna laps õpib kõik ära pikapäevarihmas. Mitmed algklasside õpilaste vanemad näevad lahendusena õpetajate poolset aktiivsust õpilaste teavitamisel, milliseid õppevahendeid järgmisel päeval on vaja kooli kaasa võtta.

„Alati ei ole vaja õpikust kodus õppida ja selle võib siis kooli jätta. Meie hinnangul peaks õpetaja seda õpilastele ütleva, et seda õpikut pole vaja koju võtta, et see realselt toimiks, sest lapsed ei julge asju kooli jätta, kuna kardavad, et äkki saavad nad valesti aru ja seetõttu jääb mõni oluline asi kodus õppimata.“

Topeltõpikud (eraldi koolis ja kodus kasutamiseks) on ainult **7%-l õpilastest**. Siiski ilmnes küsitlusest, et lapsevanemate jaoks on problemaatiline kui nad peavad topeltõpikuid ise tasu eest kas koolist või kirjastusest hankima. **Õppetöös kaasas kantavate vajalike vahendite kogukaalu vähendamiseks tasuliste võimaluste pakkumisel (kapid, topeltõpikud) paneb kool õpilased ebavõrdsesse olukorda**. Samas tõid mitmed lapsevanemad näiteid, kuidas nad on lahendanud olukorra, kui koolis topeltõpikud puuduvad või majanduslikel põhjustel neid ei ole võimalik perel hankida: õpikuid jagatakse koolis pinginaabriga, õpikutest tehakse koopiad. **E-õpikute/vihikute kasutamine ei ole koolides levinud**, küsitlusest selgus, et taoline võimalus on ainult **2%-l õpilastest**.

Küsitlusest selgus, et tõsine probleem on suuremahulised (formaad, kaal) töövihikud ja õpikud. Osad koolid pakuvad antud olukorra lahenduseks **töölehtede kasutamise (17%)** võimalust. Hea praktika näide on lahendus, kus koolis kasutatakse sellise kirjastuse õppevahendeid, mis on jaotatud neljaks erinevaks osaks (vähendab oluliselt koolikoti kogukaalu).

Kunstitarbeid saab koolis hoida 5% õpilastest, osadel õpilastel on võimalus jätta sprordiriideid kooli (nt garderoobi), mh mõned koolid lubavad hoiustada koolis ka suuski.

MILLISED ON LAPSEVANEMATE ETTEPANEKUD KOOLIKOTI RASKUSE VÄHENDAMISEKS?

Kuigi 44% lapsevanematest kinnitas, et koolid ei ole pakkunud võimalusi õppetöös kaasas kantavate vajalike vahendite kogukaalu vähendamiseks, on antud küsimuses **kooli poole pöördunud vaid 19% lapsevanematest**. Samas mitmed lapsevanemad on seisukohal, et **haridussüsteemis tuleb läbi viia ulatuslikud muudatused (sh võtta eeskuju Soomest), et tagada õpilastele stressivaba õppekeskkond, ning leida lahendused, et oleks täidetud Sotsiaalministri 2001. aastal kehtestatud määruse nr 36 „Tervisekaitseõuded kooli päevakavale ja õppekorraldusele“ eesmärk - õpilase vaimse ja füüsilise tervise säilitamine ning õppe- ja kasvatustegevusest tulenevate ebasoodsate mõjude vähendamine**.

„Lastele antakse liiga palju õppida, eriti 1. klassis kui laps alles alustab seda teed. Lapsed on igapäevaselt tujukad, väsinud, tüdinunud. 2 kuud koolis käinud laps juba protestib. Olen seda ka korduvalt ülesse võtnud paljude lapsevanematega. Kõik on kõlanud ühest suust, et koolid võiksid võtta pigem eeskuju Soomest. Eesti süsteem on vana ja lastele väsitav, tüütu ja lausa ahistav. Igasugused hobid peab laps jätma seljataha, sest tunde peab istuma kõveras laua taga, kui saaks käia ujumas vms.“

„Õppetöö tuleb läbi viia koolis! Koju peaks tooma erandkorras mõne lehe või vihiku lisaks päevik. Kodu ja muu aeg tuleb kasutada lastele reaalse elu- tervisehoiu, huvialade-spordi ja töötegemise õpetamiseks. Minule teeb laste üleõppimine, stress ja tervise olukord tõsist muret.“

Positiivne on tõdeda, et **käesoleva küsitluse raames olid vanemad väga aktiivsed ettepanekute tegemisel koolikoti kogukaalu vähendamiseks**. Ettepanekuid ei teinud vaid 12% küsitlusele vastanud lapsevanematest, kellest osa on seisukohal, et nende hääl ei ole kaalu ning tegelikkuses midagi ei ole pikka aega muutunud ega muutu ka tulevikus.

„Lapsevanema häält ei arvestata, seega pakkugu ise haridustegelased häid mõtteid välja. Koolis on ikka veel palju iganenud õppemeetode ja asjatut pähetagamist, siis ei saagi muutuda midagi.“

Samas oli mitmeid vanemaid, eriti algklassides, kes olid kooli poolt pakutud lahendustega rahul, ning ei

soovinud seetõttu ettepanekuid teha.

„Meie kool on lapsesõbralik ja ainus ettepanek on samas vaimus jätkata.“

Lapsevanemate aktiivsus küsimustikule vastamisel ja ettepanekute tegemisel näitab, et teema on väga oluline. Seega riik, omavalitsused kui kooli pidajad ning koolid (mh õppekorralduslikke muudatusi ellu viies) peavad antud teemale lahenduskesksemalt lähenema. Samuti on oluline roll kooli ja kodu koostööl.

„Olukord on püsinud ikka uskumatult pikalt muutusteta, olenemata lapsevanemate nn "appikarjetest". See on teema, kus riigil kaasamine ei ole kõige paremini välja tulnud. Teen ettepanekuid: - viia läbi selle teemaline (koolikoti kaal) avalik mõttekoda, koondada arvamused ja tekitada edasine tegevusplaan. Ilmselgelt oleks juba viimane aeg hakata kasutama koolis digilahendusi, vajadus on ammugi olemas, usun, et võimalusi ka kui eelarve paika saaks. Mõttekoja toimumise ajaks oleks oluline teada suurusjärku eelarvest, mida on võimalik digilahendustele kulutada. Teha kasvõi samm-sammult digi suunas liikumine. Ilmselgelt on haridusministeeriumil tellitud uuringuid, saamaks teada, mis üks või teine lahendus maksma läheb, see info oleks asjakohane viia sihtrühmadeni, et arutelu saaks kvaliteetsem. Vahel tundub, et teemaga, mis jääb kahe ministeeriumi (HTM ja SOM) vahele, ei tegele keegi. Kuna raske koolikoti teema juba aastaid on püsinud lahendusteta, on minul tekkinud mõte, et selle taga on kirjastuste lobistid, kel digilahenduste puhul kukuks ära märkimisväärne osa tulust ja kuna Eestis on koole varustavad kirjastused peaaegu monopoolses seisus st neid on väga vähe, siis olen selle põhjuse pidanud peamiseks, miks me ikka veel täna raskest koolikotist räägime. Ma väga loodan Lastekaitse Liidu aktivistide peale, et see teema saaks lahenduse. Kindlasti räägin kaasa kui teemaga avalikult edasi minnakse. Aitäh, selle küsitluse läbiviijatele!“

Tabel 3. Vanemate poolt väljapakutud lahendused koolikoti kogukaalu vähendamiseks (%)

	Topeltõpikud	Kapp koolis	Raamatud koolis	Töölehed	E-õpe	Õpikute maht	Lapsevanemad	Õppekorraldus	Ei ole ettepanekuid
1.klass	35	20	13	7	6	7	2	9	22
2.klass	41	22	13	9	6	7	1	8	17
3.klass	47	25	11	7	10	10	1	15	9
4.klass	54	20	10	6	9	10	2	14	8
5.klass	48	25	9	6	13	13	1	14	7
6.klass	54	24	6	10	17	14	1	16	8
7.klass	55	19	6	9	17	10	0	12	10
8.klass	51	22	5	9	19	16	0	14	11
9.klass	54	21	4	6	21	10	0	12	10
Keskmine	47	22	10	7	11	10	1	13	12

Populaarsemad ettepanekud märksõnadena: Topeltõpikud; õpikute ja töövihikute paber peab olema õhem, formaat väiksem; erinevate tundide arv päeval peab olema väiksem (rohkem topelttunde); koolikapp tasuta igale lapsele või võimalus jätta mõned kooliasjad klassi (vähemalt algklassides); töölehed ja e-õppe võimalus; kunstitarbed osta klassi peale ja hoida klassis; võimalus hoida sporditarbeid koolis.

Alljärgnevalt on välja toodud ja analüüsitud lapsevanemate poolt **kõige sagedamini tehtud ettepanekud õppetöös kaasas kantavate vahendite kogukaalu vähendamiseks.**

Topeltõpikud

Vaieldamatult kõige populaarsem ettepanek oli koolis topeltõpikute kasutusele võtmine. Tervelt **47%** vanematest leidis, et **topeltõpikute olemasolu** (st lapsel on õpik koolis ja kodus) aitab oluliselt vähendada lapse koolikoti kogukaalu, kuna õpikud on raskeim komponent koolikotis. Lapsevanemate hinnangul on topeltõpikud algklassidele ning keskastmele tõhusamad kui kapp, sest isegi suurematel lastel esineb kappi kasutades planeerimisvigu ning esineb juhuseid, mil vajalikud õpikud jäävad kooli.

„Topeltõpikud. Kuna koolis ei jõuta kõiki asju tehtud ja lastele antakse koduseid töid teha, siis isikliku kapi olemasolu koolis ei lahenda olukorda. Kui õppimist koju ei jääks, siis oleks koolikapp lahendus.“

„Õpetajad panevad liiga kärmelt märkusi, kui õpikud-vihikud koju ununenud - juba esimese unustamise peale jäetakse e-kooli märkus, lapsel ei teki julgustki õppevahendeid kooli-kodu vahel kergemalt jagada.“

Topeltõpikute kasutamise puhul peaksid ka uued õpikud kauem vastu, kuna neid kasutaks laps ainult kodus, seega jääks ära pidev õpikute koolikotti panemine, välja võtmine.

Kõige rohkem pooldavad topeltõpikute kasutamist 4., 6., ja 7.-9. klasside õpilaste vanemad. **Lapsevanemad pakkusid lahendusi olukorraks, kus koolidel on piiratud vahendid topeltõpikute hankimiseks:** võiksid topeltõpikud olla näiteks ainetes, mis toimuvad igal päeval; või ühte eksemplari asendaks originaalist tehtud koopia; topeltõpik oleks nn laua peale; pinginaabrid võtaksid vaheldumisi kooli kaasa konkreetse aine õpiku; paralleelklasside jaoks peab soetama vaid ühe komplekti õpikuid kooli, mis asuksid aineklassis.

„Kõik lapsed kannavad kaasas töövihikut ja oma kehalise tarbeid jm. Õpikute kaasavõtmine jagatakse ainete kaupa laste paaride vahel ära. Laps teab, et tema kohus on nende ainete raamatuid kaasas kanda. Lapsed vaatavad koolis paaridena õpikust ülesandeid. Juhuks kui paariline puudub koolist, saab õpiku klassist. See on analoogne 2+1 sõiduridade süsteemiga st. maanteed, mida ei saa kogu ulatuses 4 realisena ehitada on vaid teatud lõikudes 2 realine. Ka kool peab sel puhul kogu klassile lisaõpikuid muretsema vaid ainult 3-4tk. puudujate ja unustajatele.“

Mitmed vanemad näevad topeltõpikute tagamiseks lahendust, kus õpilasel on originaalõpik koolis aga kodus on kasutusel e-õpik.

„Juhul, kui õpikud digitaliseerida, oleks kasu märgatav. Vihikud ja töövihikud ei kaalu väga palju. Topeltõpikute koolis hoidmiseks ruumi leidmine on kindlasti keerukam.“

Küsitlusest jäi kõlama lapsevanemate seisukoht, et **topeltõpikud peavad olema tasuta**. Samas mitmed lapsevanemad kinnitasid, et on lapse heaolu nimel ise valmis teist komplekti õpikuid hankima, kuid paraku on ka juhtumeid, kus hoolimata vanemate valmisolekust topeltõpikuid hankida, on kool sellest keeldunud, kuna koolis puudub koht õpikute hoiustamiseks.

„Kõik taandub ju hariduse rahastamisele, mida klassijuhataja sinna parata saab, kui on tunnid, tuleb asjad kaasa võtta ja nii ongi. Kui koolil topelt raamatuid pakkuda pole - ühed kodus, teised koolis, siis polegi midagi teha. Aga äkki pakuks võimalust ise lapsele topelt õpikuid soetada, mul kaks last kahe aastase vahega samasse kooli minemas, miks ma ei võiks välja osta ja kodus raskemaid õpikuid hoida? Hind võiks siis riigi poolt kontrollitult odav olla - massihind vmt.“

„Aabits, lugemik, õpikud ehk raamatud kuhu ei kirjutata individuaalseid asju, võiksid olla topelt, üks koolis, üks kodus. Nõus kulusid kandma.“

Töölehtede kasutamine

Töölehtede kasutamist soovitas **7% lapsevanematest**. Mitmed vanemad osundasid, et lisaks topeltõpikutele oleks vaja kasutusele võtta ka topelt töövihikud või asendada need töölehtedega, kuna töövihikute kaal on tihti kõrge (enamasti A4 formaadis, kõrgläikelisel paberil ja mahukad).

„Töölehtede kasutamine tööraamatute asemel oleks samuti abiks, kodus oleks need võimalik siis kiirkõitjasse liita näiteks. Tavavihikud tehakse igas aines, aga kasutatakse väga harva (vähemalt 1-2 klass meil hetkel). Pigem võiks olla suund nende kaotamise poole ja kasutada samuti tavalisi ruudulisi-joonelisi lehti, mille saaks kodus vajadusel kiirkõitjasse koguda.“

Muuhulgas tegid lapsevanemad ettepaneku, et **töövihikuid võiks teha nii, et need koosneksid töölehtedest**, st kaasa tuleb võtta konkreetseks päevaks ainult mõned lehed. Töölehtede kasutamist pooldavad eelkõige 2. ja 6.-8. klassi õpilaste vanemad. Ennekõike oli töövihikute osas kriitikat 6. ja 7. klassi õpilaste vanematel, kes tõid välja, et töövihikud on suuremahulised ja mõnedes ainetes jääb töövihik lõpuni täitmata kuna õppeprogrammid on mahukad ja aineõpetajad ei suuda antud tundide arvuga kogu programmi läbida. Seega oleks vaja töövihikute mahtu (sh osadeks jagamine) ja arvu vähendada.

Mitmed lapsevanemad olid seisukohal, et kiletamine, sh ümbrispaberite kohustus tervikuna tuleks lõpetada, kuna ka see lisab veelgi õpikutele ja töövihikutele kaalu.

Õpikud koolis

Lapsevanematest soovis 10%, et kool võimaldaks õpikute koolis hoiustamist. Vanemad juhtisid tähelepanu, et pakutud lahendus eeldab koolis teatud pinna olemasolu, kus õpikuid hoida (sahtel, riiul, kapp), ning samuti peaks enamus õppetööst saama lapsel tehtud koolis, et ei oleks tarvidust õpikuid koju tuua. Viimane tingimus aga eeldab pikapäevarühma olemasolu või õpetaja poolset initsiatiivi õppekorralduslikult välistada õpiku kasutamise vajadus kodus.

„Väga lihtne lahendus - kui kodus ei toimu õppetööd (v.a kohustuslik kirjandus, keeleõpe ja harvad eriprojektid), pole vaja ka raskeid töövihikuid ja õpikuid igapäevaselt tassida.“

„Enamik õpikuid jäävad siiski kooli ja palju asju saab ära tehtud pikapäeva rühmas. Koduse lugemise korral võiks olla koolitükk paljundatud ja koolikotis kaasas.“

„Kuna lapsel on võimalus õppida pikapäeva rühmas oma kodutööd ära, siis ei pea ta oma asju enam koju vedama, mis on suuresti muutnud koolikoti kergemaks. Kaasas kannab ainult neid aineid, mida ka kodus kordame ja raskusi rohkem valmistavad. Raske koolikoti probleem oli pigem algklassides, kus mõnikord oli järgmiseks päevaks kõigis ainetes õppida ja tuli kaasa vedada 4-5 erineva aine asju.“

Ennekõike soovitasid algklasside õpilaste vanemad, et lapsed saaksid jätta oma õpikud kooli, vahe 8. ja 9. klasside vastava näitajaga on kahekordne (vastavalt 6% ja 13%). Samas on antud erinevus igati mõistatav, kuna mida vanemaks laps saab, seda rohkem on tal koduseid ülesandeid, mis eeldavad ka õpiku kasutamist. Mitmed vanemad väljendavad muret, et hoolimata eelnimetatud Sotsiaalministri 2001. aastal kehtestatud määruses nr 36 sätestatud keelust 1. klassi õpilastele koduseid õpiülesandeid anda, on reaalsus teine.

„Kool ei pea kinni seadusest, et 1. klassis ei tohi kodutööid anda. Lugemise harjutamisest saan aru, tõesti pole võimalik klassis harjutada, aga muu võiks ikka koolis tehtud saada, siis pole vaja neid õpikuid ja vihikuid nii palju tassida.“

„Kuna esimeses klassis ei anta sama määruse järgi koduste õpiülesandeid, võiks esimese klassi lapse õpikud ja vihikud asuda koolis ja laps tooks oma töid koju näha vastavalt vajadusele, näiteks nädalalõpul. Hetkel on olukord kahjuks selline, kus praktiliselt iga päev on kodus täitmiseks mitu õpiülesannet, mida õpetaja nimetab tunnis pooleli jäänud töö lõpetamiseks ja

mis tuleb lõpetada kodus.“

Korduvalt mainisid lapsevanemad muusikaõpetuse õpikut, mis on erinevates klassides väga mahukas ning mida kasutatakse kodus harva. Lapsevanemate hinnangul võiksid aineõpikud olla võimalusel hoiustatud aineklassis (nt muusikaklassis). Alklassides oma klassi olemasolul võiks seal klassis olla eraldi koht portfooliote ja mappide (töölehed) hoiustamiseks, seega väheneks ka nende esemete koju unustamise oht.

„Õpikuid, mida kasutatakse kodus väga vähe, nt muusikaõpetuse õpik, võiks seista koolis ja kui vahel on vaja mõni laul või teoreetiline osa sellest kodus selgeks õppida, siis õpetaja võiks vastava lehekülje skaneerida ning panna selle üles e-kooli. Muusikaõpetuse õpik on suhteliselt suur ja raske. Sama kehtib tehnoloogiaõpiku kohta.“

Isiklik kapp

Küsitluse kohaselt soovitas **22%** lapsevanematest **isikliku kapi kasutamise võimalust**. Samas juhtisid mitmed lapsevanemad tähelepanu asjaolule, et isiklik kapp koolis ei vähenda probleemi olemasolu, kuna õpikuid on igas aines üks ja laps peab õpikuid kasutama nii koolis kui kodus õppimiseks (nt kui laps haigestub, peab vanem minema kooli vajaminevale õpikule järele). Kappidega seoses toodi välja ka teisi probleeme: kapid on tihti tasulised, mistõttu ei ole võimalik kõigil neid rentida; kappe on liiga vähe, mistõttu neid ei jätku nt hilisematele registreerinutele; kappides ei ole riuleid õpikute jaoks; kappidesse ei mahu kehalise kasvatuse rõivad; lukustamata kappidest aeg-ajalt asjad kaovad; algklassides tihti kapi kasutamise võimalus puudub.

„Koolikapp. Ja mitte raha eest vaid tasuta ja mitte pisike kuubik, kust alumise 2 rea kasutaja peab käpuli põrandale viskama ja ülemisteni ei ulata. Vaid korralik kapp kuhu saab riputada ka jope ja spordiriided ning jalanõud. Ühisgarderoobi asemel peaks selleks ruumi piisavalt jaguma. Ja kui keegi on kapi kasutamise vastu (kindlasti leidub neid) - palun, jätame ühe ühisnagi ka neile.“

Juhul kui koolil ei ole võimalik kappe paigaldada, siis koolilauad peaksid olema sahtlitega, et sinna oleks võimalik jätta raamatud-vihikud, mida kodutöök võiks võtta kaasa. Siinjuures on aga oluline ka sahtlite suurus.

„Kuna koolis pole sahtleid, ei saa laps asju kooli jätta, olen rääkinud õpetajaga mingit kasu pole 3. klassi tüdruk kurdab pidevalt õlad valutavad.“

„Pigem oleks vaja koolis lahendada ruumipuudus, et iga õpilane saaks väikese kapikese või sahtlikese. Koolilaudade valimisel oleks pidanud sellele kool rohkem mõtlema.“

Mitmed lapsevanemad rõhutasid, et kool võiks võimaldada kehalise kasvatuse riide ja kunstitarvete koolis hoidmist.

„Põhiline kaal tuleb kehalise kasvatuse asjadest. Vähemalt kehalise sisejalanõudele võiks olla kindel koht koolis.“

Isiklikku kappi eelistavad kõige enam 3., 5. ja 6. klasside õpilaste vanemad. Mitmed algklasside õpilaste vanemad olid murelikud, kuna kappide kasutamise võimalus on ainult keskastmes.

„Vanemal lapsel, 6 klass, on võimalik üürida oma kapp kooli. See võiks olla ka väiksematele võimalus aga tasuta mingi vanuseni, näiteks 5 klassini.“

E-õpe

Õppevahendite digitaliseerimisest on räägitud aastaid. Alates 2015. aasta maist peab kogu loodav õppekirjandus olema kättesaadav ka digitaalselt. Haridus- ja Teadusministeerium avas 2016 portaali e-koolikott.ee, mis võimaldab kasutada digitaalset õppevara ühes keskkonnas. Ministeeriumi kinnitusega on aastaks 2020 koolidel võimalik soovi korral kõikides üldhariduse ainetes õppetööd läbi viia digitaalse

õppevara toel¹².

Kuigi õppevahendite digitaliseerimine vähendab kindlasti koolikoti kogukaalu, pakkus **e-õppevahendite kasutamist lahendusena vaid 11% lapsevanematest**. Küsitlus näitas, et mida vanem on laps, seda rohkem näevad lapsevanem vajadust kasutada e-õppevahendeid, näiteks 8. ja 9. klassi lapsevanematest toetas e-õpet 19-21%, samas kui 1.-2. klassi vastav näitaja ainult 6%. Mõned lapsevanemad on kategooriliselt e-õppe kasutamise vastu, kuna lapsed veedavad internetis oma päevast juba praegu väga olulise osa ajast, ning seetõttu ei pea nad vajalikuks laste silmi täiendavalt koormata.

„Tegelikult võiks üldse füüsilistest raamatutest loobuda ja digiraamatuid tahvelarvutist kasutada. See aeg tuleb niikuinii, mida me ootame?“

„Kõik õpikud ja töövihikud saab lihtsalt ja vähemalt sama hinnaga (koos riistvaraga) toota tahvelarvutis kasutamiseks. Õppematerjali sisu uuendus/täiendus, kodutöödele viited, -vastamine, -kontrollimine, suhtlus kooliga jms. muutuks samuti kordades lihtsamaks.“

Mitmed vanemad soovitasid e-õpikute süsteemi rakendamist koduste tööde õppimisel, lahendusi oli erinevaid: e-õpiku kasutusõigus aastaks; e-õpe teatud ainetes; e-õppepäevad; lisaks e-õpikutele võiksid olla ka e-töövihikud. Erinevus ilmnes ka kasutatava riistvara puhul, kasutamiseks soovitati nii tahvelarvuteid (sh i-pad) kui e-lugereid. Mitmed vanemad olid seisukohal, et e-õpe peaks olema tasuta, st tahvelarvuti tagaks kool.

„Kiireim lahendus digiõpikute ootel oleks ju kasutada ära e-lugereid (pdf kujul õpikud failina lugerisse), mis on tahvelarvutist odavam ning paljudes kodudes on need juba olemas. Kui rääkida õpikutest digitaalsel kujul, siis lahendus ei ole ainult 1 või 2 õppeaine digitaliseerimine, vaid kõik õppeained.“

Lapsevanemad näeksid hea meelega, et ka õpetajad kasutaksid rohkem digivahendeid ja nutikaid lahendusi, näiteks kui on vajalik sõnade pähe õppimine, siis võiks e-kooli lisada kodutöö fotona, mitte viitega õpiku leheküljele.

Vanematepoolne teavitustöö

Vanemad näevad laste koolikoti kogukaalu vähendamisel ka lapsevanemate vastutust, seega tehti soovitus lapsevanematel jälgida hoolikamalt koolikoti sisu ning arutada lapsega, mida tal konkreetsel päeval on vaja kooli kaasa võtta.

„Eelkõige on probleem minus kui lapsevanemas. Pean jätkuvalt ja igapäevaselt kontrollima, et laps ei võtaks kaasa kogu nädala õppevahendid (hirmust, et midagi jääb maha) ja ühtlasi on vaja talle teha selgitustööd, et mänguasjad ei käi kooliga kokku.“

Nagu küsitlusest selgus, võtavad algklassides õpilased siiski vahel ka väikeseid mänguasju kooli kaasa - vähemalt osal nädalapäevadest kannab koolis mänguasju kaasas ligi 10% algklasside õpilastest (vt lk 11). Seega soovitatakse **lapsevanematel jälgida, et nende laps ei kannaks koolikotis kaasas mänguasju, jalgpallikaartide kaustu, ponide/haldjate kleepsuraamatuid, kommipakke, magustatud jooke, õppetöökäsitlusi, mittevajalikke nutiseadmeid, jne.**

Muudatused õppekorralduses

Küsitlusest selgus, et tihti ei ole koolide väitel finantsvahendite puudumisel võimalik soetada topeltõpikuid, koolikappe, sahtlitega koolilaudu, puudub võimalus teha koopiaid töölehtedest, ruumipuudus aga takistab kappide paigaldamist, õpikute, kunstitarvete, spordiriiete/varustuse hoiustamist jne. Samas on olemas ka lahendusi, mis ei vaja raha ega koolis vaba pinna olemasolu. Nimelt soovitas **13% lapsevanematest teha koolikoti kogukaalu vähendamiseks muudatusi õppekorralduses,**

¹² Allikas Haridus- ja Teadusministeeriumi koduleht: <https://www.hm.ee/et/uudised/ministeerium-avas-digitaalse-õppevara-portaali-e-koolikott>

sh õppekavas.

„Minu laps õpib Valga põhikoolis ja seal on küll kaalu järgi arvestatud välja koolikoti raskus. Õppeprogrammi paneb ju paika haridusministeerium ja igale nädalapäevale on vaja jagada mingi osa õppevahendeid. Kuna rahalised vahendid on koolidel piiratud, siis ma arvan, et suurema osa peaks läbi mõtlema haridusministeerium, mitte kool. Igas koolis ei ole võimalust omada topeltõpikuid, meeletus koguses töölehti või kohta, kus õppevahendeid hoida.“

Taaskord eristusid 3. ja 6. klassi õpilaste vanemad, kes olid aktiivsemad (15-16%) taolise ettepaneku tegemisel. **Enamik vanematest soovib teha muudatusi tunniplaanis nii, et ühel päeval ei oleks liiga palju erinevaid aineid**¹³. Soovitati tunniplaani ühtlasemat jaotumist õpikute kaalu järgi. Kuna eriti keskastmes on päeva jooksul palju erinevaid tunde, siis oleks otstarbekas kasutada tsükliõpet või teha paaristunde. Koolikoti koormus väheneks selle võrra, et ei oleks vaja kaasa võtta õppevahendeid (õpik, töövihik, vihikud, jne) erinevateks ainetundideks.

„Küsisin koolist, kas ei ole võimalik teha topelt-tunde, s.t ühe aine tunde on kaks, et ei oleks iga päev tarvis kaasa vedada kõigi ainete materjale, kuid öeldi, et tunniplaani ei saa teisiti teha.“

„Konkreetselt meie koolis annaks probleemi lahendada tunniplaani parema planeerimisega. Tunniplaani koostatakse umbes seitsmeks nädalaks. Kahel päeval nädalas toimuvad kõik ainetunnid (eesti keel, matemaatika, muusika, loodusõpetus, kehaline kasvatus) ja kaasa tuleb tassida kõik õpikud, vihikud, töövihikud. Ühel päeval nädalas on vaja kaasa võtta aga ainult eesti keele asjad, kahel päeval ainult eesti keele ja matemaatika. Kui õnnestuks muusika ja loodusõpetus hajutada erinevatele päevadele, oleks koolikott juba kergem.“

Algklasside laste vanemad soovitasid ennekõike kodutööde mahu vähendamist. Lapsevanemad on seisukohal, et enamik õpingutest peaks saama koolis tehtud, koju jääks sel juhul vaid kordamine või pooleli jäänud tegevuste lõpetamine - seega ei peaks õpikuid koju kaasa võtma. Ennekõike 3. klassi õpilaste vanemad rõhutasid vajadust teha koolis intensiivsemalt tööd ja mitte anda koduseid ülesandeid, kuna hetkel ei saa õpilased midagi kooli jätta, kuna kodust õppimist antakse palju.

„Esimese kooliastmes peaks olema kodus vähem õppimist, et laps ei peaks iga päev kogu õppetööks vajalikke õpikuid, vihikuid ja tööraamatuid/töövihikuid kaasas kandma.“

„Õppetöös vajalike kaasaskantavate vahendite kogukaal väheneks kui väheneks koduste tööde hulk. Kui lapsel pole vaja 3-4 aineks ette valmistada järgmiseks päevaks, pole tal ka vaja neid asju kooli ja kodu vahel vedada.“

Mitmed lapsevanemad tegid ettepaneku **vähendada ühe õppeaine kohta kaasaskantavate ühikute hulka**, samuti oleks lahenduseks **õpilaste teavitamine õpetaja poolt, millised õppevahendid on järgmisel päeval koolis vajalikud**.

„Praegu on õpik, töövihik, 2 väikest vihikut õppeaine kohta. Lapsel erinevaid tunde päevas 4-5, ehk siis kaasas (4-5) x 4=20 ühikut + päevik ja pinal.“

„Peamiselt teeb muret eesti keeles kasutatav õppematerjal. Kuna algklassides on eesti keel iga päev, siis peab laps neid ka iga päev edasi-tagasi vedama. Õppematerjale on eesti keeles aga kõige rohkem - õpik, kirjatehnika vihik, töövihik, abijoonega vihik ja harjutuste vihik. Lahendust otseselt pakkuda ei oskagi, võibolla oleks abi kui õpetaja koolipäeva lõpus ütleks, mida koju kaasa võtta vaja ja mis võib kooli jätta.“

Ennekõike paljud algklasside õpilaste vanemad rõhutasid, et õpetajad peaksid olema aktiivsemad õpilaste teavitamisel.

„Kool võiks rohkem lapsevanemaid teavitada, meelde tuletada, et lapse kott ei tohiks olla üleliia

¹³ Näiteks 4. klassi poisil, kelle koolikott kaalub keskmiselt 6 kilo, on esmaspäeviti 6 ainetundi (igas aines on õpik, töövihik ja 2 vihikut).

raske ning et lapsevanemad sellele rohkem tähelepanu pööraksid. Samuti mida teha, kelle poole pöörduda juhul kui lapsevanem märkab, et kott on liiga raske. Teavitustöö selles osas on ilusasti öeldes vähene, korrektselt öeldes olematu.“

„Tihti on kaasas sellel päeval mittekasutatavad õppevahendid. Kool võiks e-kooli või päeviku teada anda, mida järgmis(te)l päeva(de)l koolis kindlasti vaja läheb või ei lähe.“

„Tänu meie tublile õpetajale (1b) pole lastel üleliigseid asju kotis.“

Õpikute ja töövihikute kaalu vähendamine

Kui eelpool toodud lapsevanemate ettepanekud laste koolikoti kogukaalu vähendamiseks olid suunatud ennekõike koolile (sh teatud lahendused, mis vajavad elluviimiseks riigi tuge) ja lapsevanematele endile, siis **10% ettepanekutest oli seotud õpikute ja töövihikute mahu vähendamisega**. Seega suunatud otseselt haridus- ja teadusministeeriumile ning kirjastajatele. Lahenduse positiivne külg - väheneks surve lisakulutuste tegemisel koolile, aga ka riigile (topeltõpikud, kapid, e-seadmed jne). Kõige aktiivsemalt toetasid taolist lahendust 8. klasside õpilaste vanemad, kellest 16% tegi ettepaneku **üle vaadata ja korrigeerida õpikute/töövihikute mahtu, aga ka sisu, mis peaks olema läbimõeldum ja kompaktsem**.

„Lihtsalt ära märkimise mõttes, aga kui juba ainult ühe aine (inglise keel) õpik + töövihik kaaluvad 1kg (!!!) siis on ülejäänud kotti kergena hoida äärmiselt keeruline. Mulle arusaamatu, miks peab töövihik olema 264lk ja õpiku 180-st leheküljest ca pool sõnastik.“

„Seda teemat peavad arutama haridusministeerium koos kirjastustega, kooli õpetajad ei saa midagi teha, kui õppetunnis peab olema õpik ja töövihik.“

Küsitlusest selgus, et õpikud ja töövihikud on suuremahulised ja rasked, st enamjaolt suure formaadiga (A4); trükitud kõrge tihedusega läikivale krideeritud paberile (kõige kaalukam materjal, sh valguse käes paber peegeldab ja kirjutada on sinna halb); kõvade kaantega. Kuna kasutatava paberi omadused mängivad ka kaalu osas väga suurt rolli, siis peaksid lapsevanemate hinnangul **õpikud ja töövihikud olema kergemast materjalist ja suuruselt, mahult väiksemad**.

„Õpikud/töövihikud ei peaks olema trükitud nii raskele paberile. Pildid on ilusad ja värvilised, kuid sellest tähtsam on teave. Tihti on sellisele kriitpaberile (töövihiku puhul) raske kirjutada/värvida jne. Töövihikute puhul ei näe ma põhjust, miks ei võiks need olla õhemal paberil ja must-valged.“

Positiivne, et osaliselt on antud teema reguleeritud 2016 haridus- ja teadusministri poolt vastu võetud määruses nr 13 „Õppekirjandusele esitatavad nõuded, õppekirjanduseretsenseerimisele ja retsensentidele esitatavad miinimumnõuded ning riigi poolt tagatava minimaalse õppekirjanduse liigid klassiti ja õppeaineti“¹⁴.

*Koolikoti kogukaalu vähendaks paljude lapsevanemate arvates ka see, kui arvestades kooliaasta õppeprogrammi, **jagada õpikud ja töövihikud osadeks (poolaasta/veerandite kaupa)**.*

„Koolikoti kaalu saaks vähendada oluliselt kui ühe õpiku maht oleks jagatud näiteks neljaks (ühe suure raamatu asemel neli õhukest brošüüri), et laps saaks võtta kaasa vaid näiteks üht veerandit puudutava õpiku osa. Kokku kõikide tundide peale vähendaks see oluliselt koolikoti kaalu. Isegi kui ühe õpiku neljas eraldi osas trükkimine tuleb kallim, siis kindlasti on laste ja hiljem täiskasvanuna taotletavad tervisekulud riigile oluliselt kulukamad.“

„Olles juba kaks last kooli saatnud on hea võrrelda õppevahendeid. 8 aastat tagasi kui esikpoeg alustas kooli, kaalus tema koolikott iga päev 4,3 kg ja seda juba esimeses klassis. Igal õpikul oli töövihik pluss vihik. Õpikud olid poolaasta kohta ja väga suures formaadis. Hetkel teises klassis õppiv poeg no tema õpetaja valis uued õpikud kus ongi vaid lugemik ning töövihikud.“

¹⁴ RT I, 29.03.2016, 1. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/129032016001>

Õppematerjal on jaotatud veerandite kaupa nii et töövihik on ise juba mõnusalt kerge. Kui ka kõik töövihikud ja lugemik kotti panna päevik ja pinal- on lapse koti kogukaal max 1,7 kg.“

Töövihikute puhul toodi välja, et need sisaldavad liiga palju pilte, st need võiksid olla vaid vajadusel ning seljuhul märksa pisemad, samuti oleks vaja üle vaadata piltide paigutus. Töövihikud lähevad sel juhul küll võib-olla nõ igavamaks või inetumaks, aga läbimõeldum lehekülgede kasutamine vähendaks ka teatud määral lehekülgede arvu. Samuti tehti ettepanek, et töövihikuid koosneksid töölehtedest, st kooli tuleks kaasa võtta konkreetsel päeval ainult mõned lehed.

Lapsevanemad rõhutasid **koostöö vajadust haridus- ja teadusministeeriumi, kirjastajate ja õppevahendite koostajate vahel**. Lapsevanemate arvates tuleb kokku leppida järgnevas: 1) õpikud ja töövihikud oleksid ühes formaadis, 2) kasutada tehnoloogiliselt uuemaid ja kauem püsivamaid materjale kaanematerjalideks, 3) jälgida paberi omadusi sh kaalu, 4) jaotada õpikud ja töövihikud mitmesse ossa. Mahulisemate ja/või katmata paberite kasutamisel saab oluliselt keskmise õpiku ja töövihiku kaalu vähendada.

„Õppetöövahendid, eriti töövihikud liiga suure formaadiga ja paksul paberil. Kaetud paberil ei tohiks olla ükski õppevahend. Selle muutmiseks oleks vaja muuta olukord, kus õppekavaga kooskõlas oleva raamatu ja töövihiku käsikiri ostetakse riigi poolt ja riik tellib riigihanke korras nende trükkimise. Nii saab riik kontrollida koolivahendite mahtu ja sealtkaudu ka hinda. Teadupoolest maksab ju maksumaksja täna vahendite eest, mida eraettevõtjad pakuvad.“

„Kindlasti võiks töövihikute ja õpikute formaat standardiseerida, mitte nii, et iga õpik ja vihik on ise mõõttudes. Kui sotsiaalministri määrus kehtestab koolikoti lubatud maksimumkaalu, siis tuleb ministeeriumi poolt ka kontrollida, et seda nõuet täidetakse, samuti luua tingimused, et saaks täita. Laps ei saa omaalgatuslikult koolitarbeid koju jätta, kui neid tunnis nõutakse.“

Lisaks koolikoti raskusega seotud teema käsitlemisele tegid lapsevanemad ka **ettepanekuid teiste kooliga seonduvate kitsaskohtade uurimiseks**.

„Soovitus-uurida palun ka koolipinkide olukorda. Toolid on nii kõrged, et lastel jalad kõlguvad, mitte ei toeta jalgu maha ja laud jääb kõrgeks, väga väsitav on kirjutada, käsi on koguaeg pinges. Siin peab riik ka midagi ette võtma -meie tulevik on varsti küürus ja kõver, "surevate" jalgadega. Jõudu!“

LÜHIKOKKUVÕTE

Milline on lapse koolikott?

Toestatud seljaosaga seljakotti kasutab **72% õpilastest**, pehme (toestamata) seljakott on 26%-l õpilastest. Koolikotti valides tuleb vanematel pöörata tähelepanu koolikoti kvaliteedile ja funktsionaalsusele, et vältida negatiivseid mõjusid lapse rühile.

Kui pika vahemaa liigub laps koolikotiga iseseisvalt päeva jooksul?

Üle 3 kilomeetri peab koolikotiga iseseisvalt päeva jooksul jalgsi liikuma **4% õpilastest**. Koolibussi kasutamise võimalus on vaid **7% õpilastest**.

Kas koolikoti raskus valmistab muret lastele ja/või lapsevanematele?

Koolikoti kogukaal on valmistanud muret **84%-le õpilastest**, kusjuures pidevalt muretseb selle pärast 36% lastest (lapsed kurdavad mh selja-, kaela- ja peavalusid, lastel on õlavöötme pinged, käivad küürus, mõnel lapsel käib õhtul pea ringi). Lapse koolikoti kogukaal on muret valmistanud **94%-le lapsevanematest**, sealhulgas valmistab see pidevalt muret 57%-le vanematest. Koolikoti raskusest on lapsega vestelnud **96% lapsevanematest**, kusjuures 36% küsitluses osalenud vanematest räägib lapsega koolikoti raskusest sageli.

Mis on lapse koolikotis?

Oma lapse koolikoti sisust on igapäevaselt teadlikud **67% lapsevanematest**, mõnikord vaatab kotti 30% vanematest. Igapäevaselt moodustab **85%-l õpilastest kaasaskantavatest asjadest valdava osa päeva jooksul koolis õppetöök vajalikud vahendid** (õpikud, vihikud, kunsti-, tööõpetuse-, kehalise kasvatus tunni jne vahendid). Lisaks õppetööle on õpilased tihti hõivatud ka erinevate huvitegevustega (paljudel õpilastel kaasas lisaks õppetöök vajalikele vahenditele ka huvitegevuseks vajalikud esemed). Lapsevanematest **88%** kinnitas, et nende laps ei kanna koolis kaasas mänguasju, vähemalt osal nädalapäevadest kannab koolis väikeseid mänguasju kaasas ligi 10% õpilastest.

Kui palju kaalub igapäevaselt lapse koolikott?

85%-l õpilastest on koolikoti kogukaal üle sotsiaalministri määruses nr 36 (2001) kehtestatud piirmäära. Kusjuures 1.-3. klassi õpilastest on 89%-l ja 4.-6. klassi õpilastel lausa 92%-l koolikott lubatust raskem. Kuuenda klassi õpilastest 96%-l kaalub koolikott 4 kg ja rohkem. Päeva jooksul kaasas kantavad huvi- ja vabaajategevuseks vajalikud vahendid ei moodusta koolikoti kogukaalust ülemäära suurt osa. Ligikaudu 60% õpilastest kannab keskmiselt kaasas vähem kui 1 kg huvi- või vabaajategevuseks vajalikke vahendeid. Vähem kui 15%-l õpilastest (sh 1.-3. klassi õpilastel alla 10%) igapäevaselt kaasas huvi- ja vabaajategevuse vahendeid üle 1,5 kilogrammi.

Kas vanemad on kaasatud aruteludesse, milliseid õppetöök vajalikke vahendeid peab lapse endaga koolis kaasas kandma?

Koolid ei ole aktiivsed lapsevanemaid kaasama aruteludesse, mis puudutavad õppetöök vajalike vahendite kaasas kandmist. Vastanutest **43%** kinnitas, et koolis ei ole antud teemat lapsevanemaid kaasates arutatud. Kool pigem teavitab lapsevanemaid otsustest (infoleht, e-kool, kooli koduleht, kooliminekul teabeleht, õpetaja teavitab vahetult) kui tõstatab selliseid arutelusid või kaasab neid temaatilistesse aruteludesse. Enamikel kordadel lapsevanemate ettepanekuid kooli poolt ei aktsepteerita, viidates ennekõike kooli piiratud võimalustele.

Milliseid lahendusi on pakkunud kool õppetöök kaasas kantavate vahendite kogukaalu vähendamiseks?

Osad koolid pakuvad erinevaid võimalusi õppetöök kaasas kantavate vajalike vahendite kogukaalu

vähendamiseks. Samas lapsevanematest tervelt **44% kinnitas, et koolid ei ole pakkunud võimalusi õppetööks kaasas kantavate vajalike vahendite kogukaalu vähendamiseks. Topeltõpikud** (eraldi koolis ja kodus kasutamiseks) on ainult **7%-l** õpilastest, **isiklik kapp** on koolis **24%** õpilastel. Tõsine probleem on suuremahulised (formaad, kaal) töövihikud ja õpikud, osad koolid pakuvad antud olukorra lahenduseks **töölehtede kasutamise (17%)**. **E-õpikute/vihikute kasutamine ei ole koolides levinud**, taoline võimalus on ainult **2%-l** õpilastest. **Kunstitarbeid saab koolis hoida 5% õpilastest.**

Millised on lapsevanemate ettepanekud koolikoti raskuse vähendamiseks?

Vanemad olid väga aktiivsed ettepanekute tegemisel koolikoti kogukaalu vähendamiseks. Ettepanekuid ei teinud vaid 12% küsitlusele vastanud lapsevanematest. **Lapsevanemate aktiivsus küsimustikule vastamisel ja ettepanekute tegemisel näitab, et teema on väga oluline. Seega riik, omavalitsused kui kooli pidajad ning koolid (mh õppekorralduslikke muudatusi ellu viies) peavad antud teemale lahenduskeskemalt lähenema. Samuti on oluline roll kooli ja kodu koostööl.**

Populaarsemad ettepanekud märksõnadena: Topeltõpikud; õpikute ja töövihikute paber peab olema õhem; erinevate tundide arv päeval peab olema väiksem (rohkem topelttunde); koolikapp tasuta igale lapsele või võimalus jätta mõned kooliasjad klassi (vähemalt algklassides); töölehed ja e-õppe võimalus; kunstitarbed osta klassi peale ja hoida klassis; võimalus hoida sporditarbeid koolis. **Vaieldamatult kõige populaarsem ettepanek oli koolis topeltõpikute kasutusele võtmine.** Tervelt 47% vanematest leidis, et topeltõpikute olemasolu (st lapsel on õpik koolis ja kodus) aitab oluliselt vähendada lapse koolikoti kogukaalu, kuna õpikud on raskeim komponent koolikotis. Mitmed vanemad näevad topeltõpikute tagamiseks lahendust, kus õpilasel on originaalõpik koolis aga kodus on kasutusel e-õpik. Lapsevanematest **22%** soovib **isikliku kapi kasutamise võimalust**. Kuigi õppevahendite digitaliseerimine vähendab kindlasti koolikoti kogukaalu, pakkus **e-õppevahendite kasutamist lahendusena vaid 11% lapsevanematest.**

Vanemad näevad laste koolikoti kogukaalu vähendamisel ka lapsevanemate vastutust, seega tehti soovitus lapsevanematel jälgida hoolikamalt koolikoti sisu ning arutada lapsega, mida tal konkreetsel päeval on vaja kooli kaasa võtta.

On olemas lahendusi, mis ei vaja raha ega koolis vaba pinna olemasolu — **13% lapsevanematest teha koolikoti kogukaalu vähendamiseks muudatusi õppekorralduses**, näiteks teha muudatusi tunniplaanis nii, et ühel päeval ei oleks liiga palju erinevaid aineid. Algklasside laste vanemad soovitasid ennekõike kodutööde mahu vähendamist, samuti oleks lahenduseks õpilaste teavitamine õpetaja poolt, millised õppevahendid on järgmisel päeval koolis vajalikud.

Ettepanekutest 10% oli seotud õpikute ja töövihikute mahu vähendamisega. Lapsevanemad rõhutasid koostöö vajadust haridus- ja teadusministeeriumi, kirjastajate ja õppevahendite koostajate vahel.

Sinu lapse koolikott

Hea lapsevanem!

Lastekaitse Liidu poole on aastate jooksul pöördunud paljud murelikud lapsevanemad, kuna paljudes Eesti koolides ei võimalda õppetöö korraldus tihti vanematel hoida koolikottide raskust lubatud piirides.

Sotsiaalministri kehtestatud määruse nr 36 „Tervisekaitsenõuded kooli päevakavale ja õppekorraldusele“ eesmärk on õpilase vaimse ja füüsilise tervise säilitamine ning õppe- ja kasvatustegevusest tulenevate ebasoodsate mõjude vähendamine. Antud määruses on kindlaks määratud ka ranitsa (koolikoti) lubatud raskus (koos sisuga) alljärgnevalt:

- 1) 1.–3. klassi õpilastel kuni 3,0 kg;
- 2) 4.–6. klassi õpilastel kuni 3,5 kg;
- 3) 7.–9. klassi õpilastel kuni 4,5 kg.

Käesoleva küsitluse raames soovib Lastekaitse Liit selgitada välja lastevanemate vastavad kogemused ja seisukohad/ettepanekud. Küsitluse kokkuvõtte ja analüüsi esitab MTÜ Lastekaitse Liit ettepanekutena tervise- ja tööministri poolt kokku kutsutud kooliõpilaste tervisekaitse tööruhmale ja Haridus- ja Teadusministeeriumile.

Palume vastata kõigile küsimustele, see on vajalik küsitluse kinnitamiseks!

Teema aruteludes küsimustiku koostamises osalesid Haridus- ja Teadusministeerium, Sotsiaalministeerium, Terviseamet.

1. Lapse klass:

- 1. klass
- 2. klass
- 3. klass
- 4. klass
- 5. klass
- 6. klass
- 7. klass
- 8. klass
- 9. klass

2. Lapse sugu:

- Poiss
- Tüdruk

3. Milline on teie lapse koolikott?

- Toestatud seljaosaga seljakott/ranits
- Pehme (toestamata) seljakott/ranits

- Üleõlakott
- Sangade ja õlarihmaga spordikott
- Käekott (ilma õlarihmata)
- Muu

4. Kas olete teadlik, kui palju kaalub teie lapse koolikott tühjana?

- Jah
- Ei
- Ei ole pööranud tähelepanu

5. Kui pika vahemaa peab laps koolikotiga iseseisvalt liikuma päeva jooksul?

- Laps ei liigu iseseisvalt, viiakse kooli autoga
- Jalgsi kuni 3 km
- Jalgsi üle 3 km
- Ühistranspordiga kuni 3 km
- Ühistranspordiga üle 3 km
- Koolibussiga kuni 3 km
- Koolibussiga üle 3 km
- Jalg-/tõukerattaga kuni 3 km
- Jalg-/tõukerattaga üle 3 km
- Muu

6. Kas ja kui tihti olete lapsega koolikoti kaalust rääkinud?

- Räägime sel teemal sageli
- Räägime sel teemal vahetevahel
- Oleme sel teemal rääkinud ühe korra
- Ei ole sel teemal mitte kunagi rääkinud
- Muu

7. Kas lapse koolikoti kaal on teile lapsevanemana muret valmistanud?

- See on pidevalt muret valmistanud
- See on mõnikord muret valmistanud
- See ei ole mureks olnud
- Ei ole sellele kunagi tähelepanu pööranud
- Muu

8. Kas koolikoti raskus on valmistanud teie lapsele muret?

- See on talle pidevalt muret valmistanud
- See on talle mõnikord muret valmistanud
- See ei ole talle mureks olnud
- Ta ei ole sellist muret väljendanud

Muu

9. Kas te olete teadlik oma lapse koolikoti sisust ?

- Jah, tean alati, mis on lapse koolikotis
- Mõnikord vaatan, mis on lapse koolikotis
- Ei, ma ei tea, mis on lapse koolikotis
- Muu

10. Kas kaasaskantavatest asjadest valdava osa moodustab päeva jooksul koolis õppetöös vajalik? (õpikud, vihikud, kunsti-, tööõpetuse-, kehalise kasvatus tunni jne vahendid)

- Jah
- Enamasti
- Vahetevahel
- Ei
- Muu

11. Kas lisaks koolis õppetöös vajalikele vahenditele kannab teie laps kaasas järgnevaid huvi- või vabaajategevuseks vajalikke esemeid?

	Jah, iga päev	kannab enamasti nädalapäevadest	(suuremal osal nädalapäevadest)	Mõnikord kannab (vähemal osal)	Ei kanna
Sporditarbed	☐	☐	☐	☐	☐
Muusikariistad	☐	☐	☐	☐	☐
Kunstitarbed	☐	☐	☐	☐	☐
Mänguasjad	☐	☐	☐	☐	☐

12. Kas lisaks koolis õppetöös vajalikele vahenditele kannab teie laps kaasas muid huvi- või vabaajategevuseks vajalikke esemeid, milliseid?

13. Kui palju teie hinnangul kaaluvad keskmiselt päeva jooksul kaasas kantavad koolis õppetöös vajalikud vahendid ja koolikott kokku?

- Alla 3 kg
- 3-3,5 kg
- 3,5-4 kg
- 4-4,5 kg
- Muu

14. Kui palju kaaluvad teie hinnangul keskmiselt päeva jooksul kaasas kantavad huvi- või vabaajategevuseks vajalikud vahendid?

- Alla 1 kg
- 1-1,5 kg
- 1,5-2 kg
- 2-2,5 kg

Muu

15. Kas kool on teid kaasanud arutellu teemal, milliseid õppetöös vajalikke vahendeid peab laps endaga kaasas kandma? (mitmed võimalikud vastused)

Jah, seda on arutatud klassi lastevanemate koosolekul

Jah, seda on arutatud kooli lastevanemate koosolekul

Jah, seda on arutatud kooli hoolekogus

Ei, seda ei ole arutatud

Ei tea

Muu

16. Milliseid võimalusi on pakkunud kool õppetöös kaasas kantavate vajalike vahendite kogukaalu vähendamiseks? (mitmed võimalikud vastused)

Isiklik kapp koolis

Isiklik riiul koolis

Topeltõpikud (eraldi koolis ja kodus kasutamiseks)

Töölehtede kasutamine

E-õpikute/vihikute kasutamine

Kool ei ole pakkunud võimalusi

Muu

17. Kas te olete ise eelmises küsimuses märgitud teemal pöördunud kooli poole?

Jah olen

Ei ole

18. Millised on teie ettepanekud õppetöös kaasas kantavate vahendite kogukaalu vähendamiseks?